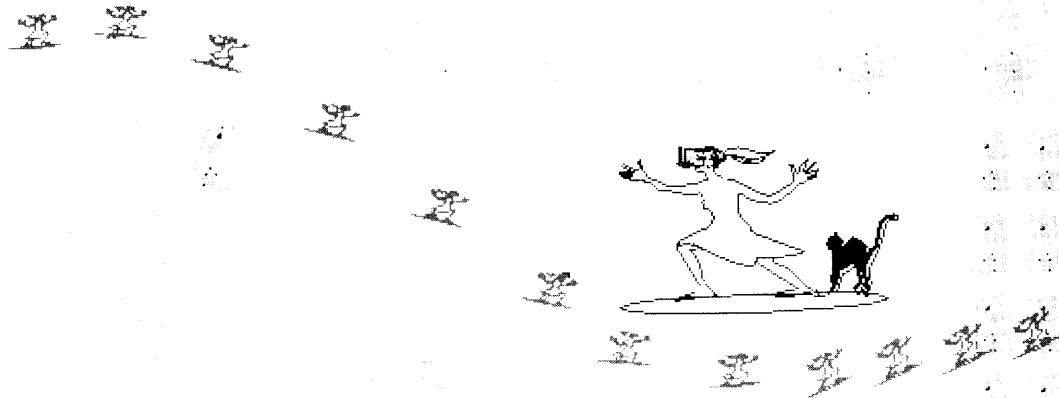

Vi Mänskor ^{50 år}

Nummer 1-97, 40:-, Tidningen med ett radikalt kvinnoperspektiv

Om arbete, internet, det nya informationssamhället.

Ledaren

Olga, hur överlever ni egentligen i Moskva i dag? När inga löner betalas ut, inga pensioner ...? Ja du vet, säger hon, vi har ju vår datschka (liten sommarstuga) långt utanför stan, där försöker vi odla så mycket vi kan. Tyvärr har vi inte bensin till bilskrället, så vi får ta bussen, den tar en evighet. Men så finns också vår babuschka (farmor). Hon har en större trädgård och förser oss med potatis, kål, lök och rödbetor. Hon hjälper inte bara oss utan också fattigare grannar. Vi klarar oss tack vare det som kallas den informella ekonomin.

Faktum är att vi egentligen aldrig övergivit den. Även på Sovjettiden, när vi visserligen hade pengar, men affärerna ofta gapade tomma och tillgången på mat var mycket ryckig, så förlitade vi oss på babuschka och datschkan. Olga säger trotsigt att de nog kommer att klara det hela:

– Vi är uthålliga, tålmodiga och erfarna.

Så långt Olga från Ryssland. Liknande historier kan många kvinnor från de forna Öststaterna berätta, liksom kvinnor från Tredje världen. Det handlar om tilltro till den egna kraften och om misstroende mot maktens män. I allt elände kan jag inte tycka annat än att detta är gott.

Förstå mig rätt: Det ekonomiska kaoset, det växande maffiaväldet i Ryssland är djupt tragiska företeelser. Inte minst bör omvärlden klandras som knappt lyft ett finger till verklig hjälp och stöd. Men livet för Olga, för gemene man fortsätter ju på något sätt. Och det är där vi kan hämta förtröstan, styrka och inspiration.

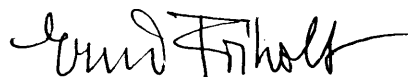
I slutet på 1800-talet skrev den ryske anarkisten Peter Krapotkin sin bok "Inbördes hjälp". Många ryssar lever i dag som om de lusläst den boken. Det vore inte dumt om vi gjorde likaså. För att bemöta apatin, uppgivenheten, nedstämdheten, ledsenheten, arbetslösheten ...

Detta nummer av Vi Mänikor har framtiden och yrken som tema. Många yrken kommer att försvinna, nya kommer i stället. Industrialismens tidevarv går mot skymning. Nya arbetsvärderingar kommer att bli nödvändiga. Men arbeta måste vi även framgent. Och förse våra ungar med mat. Att spekulera i valutor och byta aktier med varandra klarar inte den biffen.

Jag önskade mig att det någon gång blev större debatt om detta fenomen som överlevnadskonstnärerna utgör. Det är faktiskt dessa som bär upp samhällena i världen. Den kunskapen, den erfarenheten som finns där måste göras synlig för oss alla. Är det för att det ofta är kvinnor som står för den att den fortfarande är så osynlig? Det har ju också med demokrati (detta vackra och redan så missbrukade ord) att göra. Kvinnorna jag talar om kommer inte att sätta sig ner och vänta på den store starke ledaren som ställer allt tillrätta. De agerar själva för de vet att allt kommer an på dem ... fram till rosor och bröd.

Rosor förväntar vi oss i massor av våra kära läsare detta år då VI MÄNSKOR FYLLER 50 ÅR. Skriv till oss, uppmuntra oss, stöd oss! Det behöver alla 50-åringar. I gengäld lovar vi att bli ännu bättre och ännu vackrare. Håll utkik efter annonser om fester och möten som vi ska ställa till med anledning av jubileet.

Till sist och först och främst:
Vi ses på 8 mars, vår egen dag!

Omslagsbild:
Cecilia Häggström

Baksidan:
Cecilia Häggström

Vi Mänkor är partipolitiskt obunden och ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med 4 nummer per år. För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031 - 42 28 94
Fax: 031 - 14 40 28
E-mail: gunnel@tripnet.se

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Gunnel Atlestam

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Madeleine Bergmark, Erni Friholt,
Zaida Hagman, Marianne
Lindström, Saida Malkoc-Trnka,
Birgitta Nilsson, Lotta Wide

Layout:

Lotta Wide

Prenumeration:

4 nr/år 140 kr
Gåvoprenumeration 140 kr
Stödprenumeration 200 kr
Donationer och gåvor
Postgiro: 90 24 - 1

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag, men kan tyvärr inte betala några arvoden.

Nästa nummer utkommer:

6 juni

Manusstopp:

15 april

Tryck:

Länstryckeriet i Göteborg

Innehåll:

Hur långt får det gå? Lotta Wide	4
En legitim plats åt alla – annars håller inte samhället ihop Caroline Runesdotter	5
Mitt hem är mitt nät Karin Holmgren	6
Informationssamhället – åt alla lycka bär? ba	7
"Ibland längtar jag efter kvinnligt sällskap" Aase Bang	10
Kvinnorna och historien Caroline Runesdotter	12
Vem har makten över förlossningskonsten? Anita Andersson-Stenfors	14
Lever vi i ett nytt klassamhälle? Caroline Runesdotter	16
Politikerna måste återta makten? GA	17
"Jag har inte kommit fel" Marianne Lindström	18
En tacksam fyrtiotalist Marianne Lindström	20
Förlaget med jäklar Anamma Madeleine Bergmark	22
"De döda har inte nödvändigtvis rätt." Vigdís Grímsdóttir	23
Intryck från en resa i Bosnien Lill Nilsson	24
Historien om 8 mars Gunnel Atlestam	26
Inför den internationella kvinnodagen (Ur Vi Kvinnor nr 1 1947) C. H.	27
Clara Zetkin och andra kvinnliga rebeller Erni Friholt	28
Sjuksköterskor är fortfarande felavlönade Inger Karlsson	30
Utbildad men inlåst Clara-Beata Bodin	31
Konstnärsporträttet Lena Boëthius	34
"Mina tankar känner inga gränser" Florence Hervé	36
och ett oändligt antal dagar ... Birgitta Boucht	37
Att övervinna svårigheter Elisabeth Göst	38
Ingen dialog med Aase Bangs attityd Mia Ericsson och Mia Hanström	39
SKV-sidor	45
Dessutom: Om böcker, tävling, recept	

Hur långt får det gå?

Efter ungefär hundra års industrialism har det väl inte undgått någon att vi antagligen är på väg in i en ny "ism". Hur den kommer att ta sig ut och om välfärden kommer att finnas med vet vi inte så mycket om ännu, men en sak vet vi: som alltid när något omformas är det svårt att undvika en del växtvärk.

I ndustrin ersätter människor med teknik, politikerna väljer att spara inom offentliga sektorn, arbetslöshet blir följen – en av dessa växtvärkar för samhället men framför allt för dem som drabbas av den.

Den som tror att kvinnor skulle ha lättare att klara arbetslöshet än män har fel. Det som har betydelse är vilket val man gjort tidigare i livet. Har man valt yrkeslivet är det precis lika svårt att mista sitt jobb oavsett kön och oavsett vilket land man lever i. Det bekräftar undersökningar som gjorts i latinska länder där det fortfarande är vanligt att kvinnor är hemmafruar.

Detta berättar Anne Hammarström, docent i Umeå, under ett föredrag på mässan Kvinnors liv och hälsa. Resultaten av undersökningen av hälsans samband med arbetslöshet finns i boken *Arbetslöshet och ohälsa – om ungdomars livsvillkor* (Studentlitteratur, Lund). Förutom nervösa besvär eller depression förekommer direkt påtagliga somatiska sjukdomar som visar att kropp och själ är en helhet.

Vad i arbetslösheten gör oss sjuka? Enligt Anne Hammarströms undersökning beror det på: försämrat självförtroende, försämrade ekonomi, inaktivitet, förändrad tidsstruktur, social isolering, stress, maktlöshet, stigmatisering, försämrade hälsovanor, försämrat immunförsvar.

Anne Hammarström menar att arbetslösa har lätt för att lägga skulden på sig själva, man kanske till exempel tänker att man borde valt en annan linje på gymnasiet för att få jobb. En del blir passiva och isolerade, slutar gå ut, tror att folk glor och tycker att man är ful.

Vår identitet är nära sammankopplad med vårt yrke på gott och ont. Tänk bara på hur vi uttrycker oss. Vi säger "jag är" journalist eller sjuksköterska. När man inte längre kan arbeta med det man "är" förlorar man en del av sin identitet.

Hur ska man då kunna göra för att förhindra

ohälsa i samband med arbetslöshet. Anne Hammarström menar att det har betydelse att bli medveten om att man har rätt till ett bättre liv och till bättre behandling. Att man stöttar självförtroendet i grupp och ser möjligheter till förändring.

Den här mörka bilden måste nyanseras en aning. Det finns givetvis de som får psykosomatiska besvär av sitt arbete, liknande dem som arbetslösa kan få. Det finns också de som hittar nya möjligheter eller fördelar pga arbetslöshet, till exempel pappor som kommer närmare sina barn när de tillbringar mer tid med dem. Men det har visat sig att det är bättre att ha ett dåligt arbete än inget alls ur hälsosynpunkt.

Men som det ser ut i dag är samhället med och skuldbelägger arbetslösa. En klar markering är den bortre gräns på a-kassan som regeringen diskuterar.

I grunden tror jag att det handlar om attitydförändring. Alla behöver känna sig behövda och att man gör något viktigt. Men det behövs en identitet och en självkänsla utöver yrket. Det är här samhällslön borde kunna fylla en funktion. Att kunna få lön för olönsamt föreningsarbete, eller något man alltid velat göra, eller någon samhällsinsats, skulle kunna ge arbetslösa nytt mod.

Gunnar Adler-Karlsson, professor med eget institut för internationell samhällsfilosofi på Capri, menar att vi måste bryta sambandet mellan arbete och mat, att man inte får äta om man inte arbetar. Han tror inte heller på att staten kan skapa jobb. Istället är det realistiskt att införa en arbetsplikt i 3-4 år av livet och sedan medborgarlön. Då blir vi alla individer som "kan be vem som helst dra åt helvete". Denna garanterade minimiinkomst gör att ingen behöver känna sig som andra klassens medborgare.

Anna Christensen, professor i civilrätt i Lund, menar att det är något grundläggande fel med ett samhälle som kan tänka sig att producera vad som helst, till exempel trampminor eller coca cola, för att skapa arbetstillfällen. Produktionen håller på att äta upp den sociala ordningen. Det finns en konflikt här emellan som gör att samhället sluter sig och vill behålla ordningen till varje pris. Detta hände också vid övergången från slavsamhället och ståndsamhället. Folk blir olyckliga och känner sig utanför.

Hon pekar på att det historiskt sätt har funnits många former för liv. Industrisamhället har medfört att barn och ungdomar inte längre arbetar – det

En legitim plats åt alla

– annars håller inte samhället ihop

– Det som nu är grundproblemet är att så många inte får plats i samhället, eftersom det enda legitima är att ha ett lönearbete, eller att åtminstone ha haft det, så att man kan ha gott samvete som pensionärerna. Några andra tillåtna livsformer finns egentligen inte.

Det säger Anna Christensen, professor i juridik och krönikör i Dagens Nyheter.

Hon jämför dagens situation med omvandlingen från jordbruksproduktion till industriproduktion. Då ställdes för en tid massor av människor utanför produktionen och landsbygden avfolkades. En hemsk tid för många. En tid av oro och turbulens. Sen kom industrisamhället och de arbetslösa fick jobb inom den framväxande industrin.

Idag har en allt mindre del av befolkningen sin försörjning genom vanligt förvärvsarbete och allt fler är arbetslösa, samma tendens finns i hela Europa. Och det som händer nu är ingen tillfällig kris. Det moderna samhällets problem är inte den materiella basen, att kunna producera vad som behövs. Det produceras till och med mer än vi behöver.

– Det måste finnas andra sätt att leva när alla inte kan vara anställda på heltid i en produktion. Det är inte den enda möjliga och det är inte mänsklighetens slutmål att alla har ett jobb mellan åtta och fem.

– Samhället måste vara organiserat och tänkt så att det finns en legitim plats för alla. Jag tror inte att varje individ kan skapa sina egna möjligheter. Det måste finnas strukturer som man kan gå in i. En del av detta är en struktur som fördelar de materiella resurserna och där har vi arbetslönerna. Men

eftersom inte alla har arbete, har vi då socialförsäkringssystemet. Det försörjer numera en väldigt stor del av befolkningen, inte minst pensionärerna, och det krisar nu.

– Inte för att det inte finns materiella resurser, fortsätter hon, utan därför att man inte kan övervinna gamla ideologiska motstånd mot att "den som inte arbetar ska heller inte äta".

Det verkar så självklart, och det är det egentligen, att alla ska ha en plats, en legitim plats i samhället. Men om man inte lyckas med det, då kan det gå riktigt snett.

– Om man inte ser till att i stort sett alla har en legitim plats i samhället och när det inte finns ett fördelningssystem som ger ett anständigt liv åt de stora grupperna – då håller inte samhället ihop längre.

Det finns många som är inne på liknande tankegångar. Men absolut inte politikerna. De vägrar att tänka på något annat än att det samhälle vi hade på 70-talet ska komma tillbaka.

– Politiker är mer fångade i den sociala ordningen. Det är ont om nyskapande politiker, konstaterar Anna Christensen. Socialdemokraterna var det en gång i tiden. Det var de som skapade det sociala industrisamhället som blev väldigt bra. Då var de i pakt med tiden. Men nu är det de som är konservativa.

– Jag tror att för de politiker som stått i spetsen för att bygga upp denna samhällsform, som när den dessutom blev så lyckad, måste det vara svårt att erkänna att man måste tänka om och inse att 2000-talet inte blir en upprepning av 70-talet på en ännu högre materiell nivå, utan förmodligen något annat.

Caroline Runesdotter

gjorde de förr, liksom äldre. I bondesamhället arbetade alla. Men vi vet nu att vi kan klara oss utan arbete.

Lars Ingelstam, professor i teknik och social förändring i Linköping, menar att vi kan parera utvecklingen med att vi alla arbetar mindre tid, det vill säga arbetsdelning. Då kan den offentliga sektorn kompletteras med frivilligt arbete och att vi byter tjänster med varandra, istället för att betala för dem. Han menar att det är viktigt att vi gör

något för att behålla välfärden.

Vilken väg ska vi gå? Det är en tuff tid och vi har alla ansvar att informera oss om läget och vara med och påverka de politiska beslut som är avgörande om vi ska behålla välfärden eller inte! Vill vi att samhällspositionen ska vara märkbar i till exempel munnen genom försämrad tandvårdsförsäkring? När kommer skillnaden att vara ännu större? Hur fort vänjer vi oss? Hur långt ska vi tillåta det att gå?

Lotta Wide

Mitt hem är mitt nät

Hur kommer egentligen framtidens bostäder att se ut och vad betyder bostaden för kommande generationer? Vid genomgång av färgglada ungdoms- och månadsmagasin ter det sig som om världen står stilla.

I de här publikationerna är hemmet grunden för familjens och förälskelsens framtid. Att ensamhushållen dominerar, åtminstone i storstäderna, och att teknikens intåg i vår vardag möjligen även kommer att påverka boendet, tycks avlägset.

Desto mer omtumlande att möta professor Bo Dahlbom från Handelshögskolans institution för informatik. Han tillhör dem som funderar mycket över hur informationstekniken (IT) kommer att påverka framtidens bostäder. Snart sagt varje arbetsplats påverkas av informationsteknik – dator, nätverk, faxar, mobiltelefoner, e-mail m.m. Samma teknik finns i många hem.

Bo Dahlbom talar om framtidsfrågor under rubriken "En trea med kök i Cyberspace?"

Han ger en vision. Han har en tanke att ruska om.

– Jag vill ge en, kanske för många, ny ram att fundera utifrån. Förvirringen om vad vi ska bygga framöver är total. På 50-talet var det enkelt. Då visste vi att vi skulle bygga fabriker, kontorshus och bostadshus. Det "enda" vi vet idag är att IT kommer att påverka våra liv och vårt samhälle – men inte hur.

– Vårt samhälle är ett samhälle i förvandling. För att se sammanhanget kan vi urskilja tre utvecklingsstadier. Först livet på landet. Ett samhälle där jordbruk och hantverk dominerade. Sen kom livet i staden. Staden uppfattades av jordbrukssamhällets invånare som något konstgjort. Hela bondesamhället protesterade mot inflyttningen till staden – "där finns väl inget att göra och hur ska man skaffa sin mat." Vi tycks ha överlevt! Vår generation har nog inte varit riktigt medveten om vilken stor förändring detta i själva verket var. Nu står vi inför en mycket större förändring – till livet på nätet. Inom kort kommer runt 90 procent av alla arbetstagare på ett eller annat sätt att syssla med information. Det finns de som lite vanvördigt kallar informationssamhället för bla, bla, bla, bla-samhället.

Livet på nätet innebär en arbetsplats i förändring. På nätet presenterar du dig på en hemsida. Du kan

söka information. Ringa och skriva till kompisar. Spela TV-spel m.m. Mer och mer av arbetstid och fritid läggs på nätet. Behöver vi mer än en stol och en skärm då!? Den nya kompetensen utgörs av förmåga till kommunikation, initiativ, högt tempo och nätverkande. Arbetsformen är samtalet. Det finns ingen särskild arbetsplats, däremot mötesplatser. Ingen särskilt avgränsad arbetstid. Arbete, utbildning och fritid blandas. Livet i fabriken var ett kollektivt samhälle. Du var omhändertagen i en organiserad omgivning som definierades av gränser. Var och en visste sin plats. Målet var produktivitet och utveckling.

I livet på nätet handlar det om att arbeta på egen hand friställd från en stor organisation. Du existerar genom dina relationer. Individualismen breder ut sig – här kommer jag! Målet är förändring och omväxling.

– Vi är inte där än. Kom ihåg att starka krafter verkar mot att livet på nätet ska slå igenom. De krafterna poängterar värdet av att vara omhändertagen. Nättsamhällets människor är nomader, luffare, bohemer eller surfare – präglade av rotlöshet. Mitt hem är min borg där jag förvarar mina tillhörigheter, inget jag visar upp. Jag visar mig på nätet.

– I bondesamhället var ett hem en plats där människor bodde och arbetade. Nu kan vi inte planera boendet efter bönder. Det finns färre bönder än det finns frisörer! Nu behöver vi mötesplatser där vi kan öppna vår dörr för hela världen. Det är inte intressant var man sover. Det viktigaste är mötesplatsen där jag visar upp mig.

– Förändringen i den här riktningen kommer inte som en revolution. Men den kommer.

Karin Holmgren

NORMALA MÄNNISKOR

"Det som jag särskilt la märke till var att svenska kvinnor behandlas som normala människor."

Karin Reis

i en rapport från en nordtysk kvinnodelegation som besökte Sverige 1996.

Informationssamhället

– åt alla lycka bär?

Informationsteknologi – eller IT som det numera heter – är 90-talets modeord. IT är en teknik som sägs ha förmåga att omvandla samhället. IT står för framsteg och utveckling och förhoppningar om en bättre värld. Det är inte många som idag talar om den nödvändiga omvandlingen av samhället i socialistisk riktning. Men desto fler talar om IT-revolutionen och det kommande *informationssamhället*.

D en europeiska gemenskapen i form av EG/EU är inte längre ett projekt som förmår mobilisera några stora massor och inge förhoppningar om en bättre framtid. För att råda bot på detta har EU-kommissionen myntat begreppet det globala informationssamhället och placerat det som högsta politiska mål. I Sverige har regeringen tillsatt en IT-kommission som under ledning av kommunikationsministern skall främja "en bred användning av informationsteknologin, som ett medel att höja livskvaliteten och öka vårt lands internationella konkurrenskraft".

Det är svårt att urskilja några kritiska röster i bruset kring IT.

Det postindustriella samhället

För drygt 100 år sedan levde vi i ett jordbruks-samhälle. De flesta människor bodde på landet och fick sin försörjning från jorden. Det var den för-industriella tiden. Övergången från jordbruks-samhälle till industrisamhälle kallas ofta den industriella revolutionen. I industrisamhället var varuproduktionen central. Tillgången till råvaror och energi var avgörande för den ekonomiska utvecklingen. Tekniker för att hantera energi – lagra, paketera och distribuera energi – var det som möjliggjorde omvandlingen av samhället till ett industrisamhället.

Den viktigaste grunden för nästa epok, det postindustriella samhället eller informations-samhället, är förmågan att hantera information. Förväntningarna på informationstekniken är stora. Den gör att näringslivets struktur förändras och att det växer fram av en särskild informationssektor bredvid jordbruks-, industri- och tjänstesektorn. Kunskapsproduktionen blir en viktigare del av det ekonomiska livet än varuproduktionen. Invändningen att man inte kan leva på information avfärdas lätt; jordbruket och industrin kommer att kunna svara för de materiella behoven med en alltmer automatiserad maskinell produktion och allt mindre arbetskraft.

Vad är IT?

Den moderna datorn har funnits i 50 år. Den har sina rötter i andra världskrigets behov av räknepacitet. Efter kriget utvecklades tekniken vidare och fick nya användningsområden inom industri och för administration.

På 80-talet kom persondatorerna. De spred sig snabbt ut till alla arbetsplatser och in i privat-hemmen. Sedan började man koppla ihop datorerna i nät, först i lokala nät sedan i nät med allt större utbredning i geografien.

Om datatekniken är ung så är tekniken för telekommunikationer relativt gammal. 1867 fick

Om informations-samhället verkligen skall bli det frihetens rike som visionärerna utlovar krävs det att kvinnor kommer i stora skaror och tar del i utvecklingen.

Alexander Bell patent på telefonen. Uppbyggnaden av ett telefonsystem i Sverige gick snabbt. Redan i början av 1900-talet var Sverige ett av de telefon-tätaste länderna i världen. I dag ligger Sverige också i topp vad beträffar utbredning av mobiltelefoner.

Telekommunikationstekniken och datortekniken utvecklades länge oberoende av varandra. I dag närmar sig dessa teknikområden varandra alltmer. Gränsen mellan telefoner och datorer suddas ut. Telefonapparaterna och telefonnätet blir alltmer datoriserade. En modern telefon liksom en telefonväxel är helt enkelt en dator med en speciell funktion.

Informationsteknologi är ett samlingsbegrepp för olika tekniker som används för att skapa, lagra, bearbeta, överföra och presentera information i olika former såsom ljud, bild och text.

Det är inte bara teknikområden som smälter samman utan även branscher integreras. Data- och telekommunikationsindustrin går ihop med mediavärlden (film, teve, radio, reklam, förlag) och blir informationsindustrin. Det är nu den snabbast växande branschen i världen och väntas snart bli den största.

finns någon central administration utan trafiken regleras genom avtal mellan olika datornätorganisationer. Det finns inte heller någon som äger Internet. Under 90-talets första år ökade antalet anslutningar till nätet kraftigt utanför universitetsvärlden. Nätet visade sig erbjuda många affärsmöjligheter och de kommersiella krafterna tog över.

Mot mitten av 90-talet kom *world wide web* (www) ut på marknaden och gav upphov till en fullkomlig explosion i användning av Internet. I www ingår alla de datorer på Internet som man kan nå med hjälp av ett grafiskt gränssnitt. Med det menas ett program (till exempel Mosaic eller Netscape) med vars hjälp man genom att peka och klicka kan "surfa" runt bland datorerna på nätet. En egen "sida" på www är i dag ett måste för företag och institutioner i den datoriserade världen. Även många privatpersoner tycks ha ett stort behov av att "vika ut sig" på www.

Information om *Vi Mäniskor* hittar man om man söker upp <http://www.goteborg.se/kultur/>. Den som vill läsa mer om EU:s planer för informationssamhället skall bege sig till <http://www.ispo.cec.be/>. Den svenska IT-kommissionens arbete kan man följa på adressen <http://www.itkommissionen.se/>.

Internet

Internet är nätet av alla datornät som bygger på så kallad internet-teknik och som är sammankopplade för gemensam trafik.

Det har sitt ursprung i ett militärt forskningsprojekt i USA som startade 1968. Man ville utveckla teknik för att knyta ihop datorer av olika typ på olika platser i ett kommunikationsnät. Nätet skulle vara utan centrum. Om en dator t.ex. i Kalifornien slogs ut av en atom-

bomb eller en jordbävning skulle andra datorer ta över dess uppgifter och informationen fortsätta att flöda.

I början av 1980-talet delades nätet i en militär del och en civil del. Den senare användes främst av forskare och universitetsfolk och det växte genom att lokala datornät på olika universitet runt om i världen anslöt sig.

Internet är anarkistiskt på det sättet att det inte

Livet på nätet

I det gamla bondesamhället bodde man och arbetade på samma ställe. Hemmet var också arbetsplats för bönder och hantverkare. I industri-samhället bodde man på ett ställe och arbetade på ett annat ställe, ofta i en fabrik. Folk fick flytta från landet till staden och många fick bo i vad man kallade sovstäder. I det fullt utvecklade industri-samhället fanns inget annat att göra hemma än att sova!

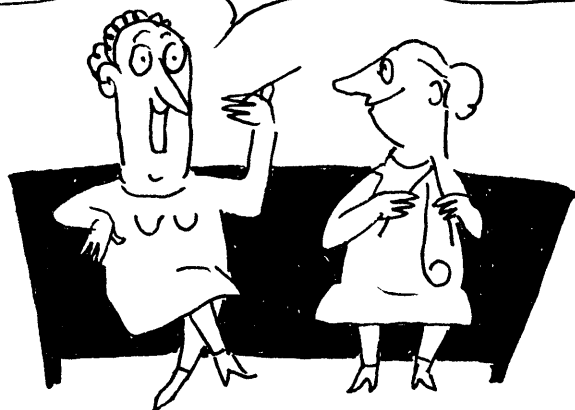
I informationssamhället arbetar vi inte längre i fabriken eller på kontoret utan vi arbetar på Nätet. Eftersom Nätet finns överallt är vi inte bundna till att bo eller arbeta på ett visst ställe utan vi kan flytta runt som det passar. Den som trivs bäst i en stuga på landet kan välja det. Den som föredrar urbana livsformer kan bosätta sig i någon storstad. Kanske kommer vi ändå att tillbringa det mesta av vår tid framför en skärm; vi sitter framför datorn och arbetar och kopplar sedan av med att se på teve. Vi umgås med familj och vänner på Nätet.

I framtiden reser vi mindre?

Kommer vi att resa mindre i informationssamhället? Många hävdar att när vi lever vårt liv på Nätet så minskas behovet av fysiska transporter. Informationssamhället blir ett ekologiskt korrekt samhälle. Behovet av bilar och motorvägar minskar radikalt. Andra tror tvärtom att resandet kommer att öka. Vi

JA, JAG HAR INSTALLERAT ETT
HÖCHASTIGHETS MODEM FÖR
ATT HÖJA MIN LIVSKVALITET

kan arbeta var som helst och kan därför vara mycket rörligare än i dag. De bättre möjligheterna till kommunikation gör också att handeln ökar och därmed transportbehovet.

I informationssamhället är vi jämställda?

90% av alla Internetanvändare är män – och 70% av dem bor i USA. Hur blir kvinnans ställning i informationssamhället? Det påstås att IT också kan uttolkas Inga Tanter. Så kan det inte få förbli!

Tekniken är ett instrument för maktutövning. Det är ett instrument som i dag nästan uteslutande män förfogar över. IT-systemen utformas av män. Visionerna om informationssamhället utformas också av män, den typen av män som flyger i business-class och som bara umgås med människor i samma samhällsskikt.

Skulle systemen och visionerna se annorlunda ut om de gjordes av kvinnor? Kvinnor bör känna sig uppfordrade att ta till sig tekniken och se vad den kan erbjuda för möjligheter och hur den kan utvecklas. Om informationssamhället verkligen skall bli det frihetens rike som visionärerna utlovar krävs det att kvinnor kommer i stora skaror och tar del i utvecklingen.

Ett nytt klassamhälle?

Blir informationssamhället ett nytt klassamhälle? I industrisamhället var det vårt förhållande till produktionsmedlen som bestämde vår klasstillhörighet. I dag har kritiken av kapitalismen som ekonomiskt system i det närmaste tystnat. Klasskampen har upphört och arbetarklassen är på väg att utplånas. I informationssamhället är det vilka kunskaper och vilken kompetens vi tillägnat oss som avgör om vi

kommer att tillhöra vinnarna eller förlorarna. *Kompetensutveckling* har blivit en patentmedicin mot arbetslöshet, regionala obalanser och sociala orättvisor.

Efterlyses: en kritisk diskussion om hur informationssamhället skall byggas och vad den kompetensutveckling som skall föra oss dit innebär.

ba

Illustrationer: Lilian Domec

För den som vill läsa mer rekommenderas:

Hemma i cyberspace, Scandinavian University Press, 1995.

(En populärvetenskaplig skildring av IT-utveckling och IT-användning.)

FLER UPPKOPPLADE BIBLIOTEK

Internet för mamma, pappa, farmor och andra nybörjare!

För dig som aldrig provat Internet och inte har några förkunskaper erbjuder vi nu gratis introduktion på en dryg timme. Har du lärt dig att använda en symaskin eller fjärrkontrollen till teven, så kan du lära dig detta.

Ring IT-bibliotekarierna Berit eller Ewa på Stadsbiblioteket, måndag - torsdag, tel 61 65 23 och boka en tid.

Detta är ett flygblad som Göteborgs Stadsbibliotek gått ut med.

Allt fler bibliotek kopplar upp sig till internet och ger besökarna möjlighet att prova på att söka efter information i det nya mediet. Är du nyfiken, fråga på ditt bibliotek!

"Ibland längtar jag efter kvinnligt sällskap"

Pernilla har aldrig varit arbetslös, lönen är bra och arbetet intressant och krävande. Men på en övervägande manlig arbetsplats är det ibland svårt att vara kvinna, och det är inte alltid att företagets inställning överensstämmer med hennes egna värderingar.

Det var mest tanken på att få jobb efter studierna som gjorde att Pernilla Strömgren utbildade sig till civilingenjör i ämnet datateknik.

– Är man inte speciellt intresserad av ett visst yrke är det väl alltid ganska slumpartat vad man väljer att studera, säger hon.

Pernilla var duktig i matte, och med två akademikerföräldrar – mamman var tandläkare,

pappan veterinär – var det självklart att hon skulle skaffa sig en högskoleutbildning. Men det kunde lika gärna ha blivit något annat.

Pernilla arbetar med data på Ericsson Infocom i Karlstad, ett företag i Ericsson-koncernen med tre-fyra hundra anställda. När de fick barn ville hon och Per, även han civilingenjör, flytta från Stockholm till en mindre stad.

Det blev Karlstad, därför att bägge har växt upp i Värmland och har släkt här. Nu har de två pojkar, Karl som är sex och Manne på tre år, och bor i en stor gammal villa. Pernilla sticker inte under stol med att en av fördelarna med hennes och Pers arbeten är att de är välbetalda och att de därför kan bo bra och inte behöver vända på slantarna.

Från Singapor till Karlstad

Hon blev anställd hos ett Ericsson-företag strax efter examen från tekniska högskolan i Linköping 1984. I ett stort multinationellt företag finns alltid möjligheter till utlandsplacering, och en tid under åttiotalet arbetade både hon och Per i Singapor. Det gällde då att utarbeta ett radarsystem för övervakning av stadens hamnområde.

Idag är Pernillas arbetsplats ett modernt kontorshus i Inre Hamnen i Karlstad. Hon tjänar bra, som sagt, trots att hon arbetar deltid. Hon har flexitid, som alla andra i företaget, och även andra förmåner som fri sjukvård och bonus när företaget går med vinst. Men det är ett ganska tufft jobb med många resdagar under året.

Har avancerat

Pernilla började som programmerare, men har avancerat. Nu ställer hon krav på olika datasystem som Ericsson bygger och bestämmer hur de ska fungera. Under ett par år har hon jobbat i ett projekt som tog fram stödsystem för produktionen av mobiltelefoner. Det är, om jag förstår det rätt, ett datasystem för att kunna samla in testresultat och ta ut statistik.

I detta yrket jobbar man i projekt tillsammans med andra, därför är det viktigt att kunna fungera i grupp. Det är ett kvalificerat och mycket krävande arbete hon utför tillsammans med sina kolleger.

Pernilla förnekar att hon är särskilt teknikintresserad. En PC skaffade familjen ganska nyligen, därför att Pernilla behöver skriva mycket där

BILD: LILL NILSSON

Pernilla Strömgren arbetar På Ericsson Infocom i Karlstad. Hon är en modern kvinna i ett mansdominerat framtidsyrke.

hemma, men Internet bryr hon sig inte om så länge hon inte kan se att hon har någon nytta av det. Till skillnad från många av de manliga kollegerna, som låter sig uppslukas av det nya mediet.

Kunde inte låta bli

– Jag skulle gärna haft flera kvinnliga arbetskamrater, säger hon.

Nu är hon omgiven av män på jobbet, och längtar ofta efter att träffa andra kvinnor. Det gör hon i och för sig i SKV, där hon sitter i styrelsen i Karlstadsavdelningen och nyligen är invald som ersättare i förbundsstyrelsen. Pernilla är bland annat med i den arbetsgrupp som planerar konferensen *Makten över maten*, som ska äga rum i Värmland i september i SKV:s regi.

Pernilla hade länge velat engagera sig, intresserad som hon är av samhällsfrågor, men visste inte riktigt vart hon skulle ta vägen. Ingen på jobbet delade hennes åsikter och de flesta i omgivningen var borgerliga.

Men en dag för några år sedan satt hon på tåget till Stockholm, nära några kvinnor som diskuterade EU-frågan. Diskussionen var så intressant att hon inte kunde låta bli att lägga sig i. De var sjuk-sköterskor från Karlstad som skulle delta i Tjejtrampen. En av dem var Gunnel, aktiv i Kvinnor mot EU och dessutom medlem i SKV.

Pernilla har stor kapacitet

Det började med att Pernilla gick med i en studiecirkel, och sen har det fortsatt av bara farten. Både Nej till EU, SKV och vänsterpartiet i Karlstad upptäckte snart Pernillas stora kapacitet, och själv tycker hon det är skönt att äntligen ha träffat människor som delar hennes egna värderingar.

Men en förutsättning för att Pernilla kan engagera sig som hon gör är att hon har en man som ställer upp i vardagslivet. Hade hon varit ensamstående med två små barn eller gift med någon som vägrade dela på barnomsorg och husarbete hade det inte gått. Det är också en klar fördel att svärföräldrarna bor i stan och kan ställa upp som barnvakt när det behövs.

Pernilla är en modern kvinna i ett mansdominerat framtidsyrke. Hon är ganska tystlåten och ger ett blygt intryck – inte alls någon ragata som går över lik för att främja sin egen karriär. Intelligent, kunnig, pålitlig och vetgirig – så vill jag karakterisera henne.

Aase Bang

*Prenumerera eller köp
Arbete, Bröd, Fred -
Historien om 8 mars
- kupong näst sista sidan!*

DISTANSARBETE

Aline Pailler är oberoende socialist i EU-parlamentet. Hon valdes in på franska kommunistpartiets lista, hon är marxist men tillhör inget parti. Som känd journalist har hon bl.a. gjort sig bemärkt som kärnvapenmotståndare och motståndare till Maastrichtfördraget. Nedan följer hennes insändare till vår franska systertidning Clara Magazine:

Många kvinnor undrar över konsekvenserna av det kommande "informationssamhället" eller de "elektroniska motorvägarna". Det är rätt och slätt möjligheten att kombinera redan kända teknologier: telefon, TV och datorer (ljud+bild+text). Inte särskilt komplicerat! Och vilka blir fördelarna?

Martin Bangemann, som är EU-kommissionär och förordar detta "nya samhälle", förklarar för oss att distansarbete är "en chans för kvinnor att förena ett liv som kvinna och moder med yrkesarbete".

Även om jag respekterar de yrken som är knutna till distansarbetet, kan jag inte se det som en chans för kvinnorna! Det är tvärt om en gammal föreställning om kvinnors arbete som man lägger fram för oss: gå tillbaka till spisen! Man vill stänga in kvinnorna i hemmen. På annat håll i världen gäller det slöjan. Här hos oss, i Europa och Frankrike, gör man kvinnorna ansvariga för arbetslösheten, man påför dem skuld, man vill sätta dem på plats.

Distansarbete betyder i verkligheten att man tvingas bryta de sociala, vänskapliga och solidariska banden med arbetskamraterna. Man kommer att isolera människor för att kunna exploatera dem bättre: ingen ledighet för att vårda sjuka barn, inga fackföreningar, inga permanenta nätverk ... Det kan bli porten mot allmänt och påtvinget deltidsarbete.

Herr Bangemann utnyttjar kvinnornas legitima önskan om att förena sitt personliga liv med familj och yrkesarbete och föreslår en lösning som vill göra kvinnorna ännu mer sårbara, alltid "disponibla" för alla, när som helst på dygnet.

Men vad kvinnorna behöver är kortare restider och kortare arbetsdagar. Mitt svar till herr Bangemann blir till sist en fråga: "Om ni ömmar så för kvinnornas lycka och vill ge dem uppmuntran, varför inte bygga många flera daghem och införa förskolor i alla EU-länderna? Men Martin Bangemann är en tysk ex-minister, från en regering som har valt liberalismen, fjärran från vår sociala organisation. Även om Frankrike har för få daghem och för dålig mödravård, så är vi trots allt en förebild och ett hopp för många av medlemsländerna i Unionen. Låt oss hoppas att vi inte förlorar vår standard men att den tvärt om blir regel!

ALINE PALLIER
översatt av Aase Bang

Kvinnorna och historien

Var man än letar i historien hittar man kvinnorna. De har arbetat inom alla områden, och vid sidan av arbetet har de haft ansvar för barn och hushållning. De har varit uppfinnare, stenläggare, hantlangare och upptäcktsresande. Ändå har kvinnorna gjorts osynliga i historien.

Hur många visste t.ex. att en av de största svenska exportvarorna från medeltiden fram till och med 1800-talet var smör? Och att smörproduktionen var en genuint kvinnlig bransch? Det var först på 1930-talet som männen tog över mejerinäringen.

Ann-Sofie Ohlander är professor i historia och efterfrågad föreläsare. Det är föreläsningarna som vuxit fram under flera år som blivit stommen i boken om kvinnans historia under tusen år i Sverige. Till sin hjälp har hon haft vetenskapsjournalisten Ulla-Britt Strömberg.

När de började arbetet satte de sig ner tillsammans och funderade vad det var andra inte kände till. Utgångspunkterna var enkla frågor. Vad har kvinnorna gjort och vad har de betytt? De ville skriva en historia som alla skulle kunna ta till sig. Historia är viktigt, för det handlar ytterst om våra

rötter bakåt och genom att förstå dem hjälper det oss att förstå oss själva och vår egen tid. De fick lägga ner stor möda på att skriva konkret och att utveckla komplicerade förhållanden på ett enkelt sätt.

Tusen svenska kvinnoår sträcker sig från vikingatid till nutid och under så gott som hela den perioden har kvinnorna haft ensamansvaret för barn och hushåll. Det är de som har fått stå för överlevandet. Maten var hela tiden kvinnornas ansvar. När det

inte gick att skaffa mat till familjen trädde kvinnorna in i den politiska historien. Hungerkravallerna 1917 i Sverige var i hög grad kvinnornas revolt.

Fick ärva arbete

När mannen dog höll kvinnan ihop familjen och tog i många fall över mannens arbete. Kvinnor blev smeder, postmästare, ja till och med chef för

postverket och länsman. Men om kvinnan dog tog inte mannen över hennes sysslor utan det brukade sluta med att familjen upplöstes.

Det går att hitta kvinnor inom de flesta yrkeskategorier. Inom gruvdriften förekom de, inom alla hantverksnäringar fanns det kvinnor som hjälpte sina män eller hade tagit över verksamheten efter hans död. När nyblivna änkan Beata Palm i Vadstena ansöker om tillstånd att få fortsätta sin mans arbete som postmästare är det med motiveringen:

"emedan jag mest med min egen hand posten förvaltat hafver i hela min salige mans lifstid."

Samma sak gällde säkert de två kvinnliga cheferna för postverket som fanns under 1600-talet. Båda var änkor och fick efter mannens död överta arbetet, som de säkerligen var väl insatta i och kanske de också hade gjort själva arbetet även medan mannen levat, precis som Beata Palm i Vadstena.

Drivna till kriminalitet

I 1600-talets Västerås fanns kvinnliga murare, hantlangare, vitlimmare och kalkrörerskor. I arbetet med att reparera domkyrkan under samma tid deltog kvinnor. De deltog i arbetslag tillsammans med männen.

Avlöningslistor från Stockholms stad i slutet av 1680-talet visar att 18 kvinnor arbetat med att lägga gatusten, reparera tak och murning vid stadshuset på Stortorget. Men kort efter försvann kvinnorna från grovarbetet. Ett halvsekel senare kunde man inte hitta några kvinnor på avlöningslistorna. En anledning till detta kan ha varit den snabbt växande textilproduktionen. Kanske kvinnorna behövdes där.

Under den här perioden toppar också kvinnorna brottsstatistiken. På 1710-talet var 70 procent av de dömda kvinnor. De vanligaste brotten var osedlighet, stöld, olaglig handel, okvädande och våld. En anledning till detta var att kvinnor var diskriminerade av näringslagstiftningen. Men kvinnornas begränsade möjligheter kunde också driva henne till stöld.

Kyrkan bakom häxprocesser

Kristendomen innebar att äktenskapet fick en större betydelse och att oäkta barn och ogifta mödrar fick en svårare situation. Tidigare kunde oäkta kunga söner, s.k. frillosöner, räknas som tronarvingar. Men

det satte kyrkan stopp för, liksom för skilsmässor. Å andra sidan krävde kyrkan kvinnans samtycke till äktenskapet. Helt i motstrid med de stora jordägarnas intressen, där äktenskapet var ett sätt att bygga allianser och nätverk i maktstrid med andra släkter.

Den kvinnofientliga sidan av kristendomen blev så småningom mer markerad. Kvinnan fick ansvaret för sexualiteten och syndens upphov. Det värsta uttrycket denna kvinnofientlighet fick var på 15- och 1600-talet när häxprocesserna grasserade.

Kvinnor i gruvorna

Det fanns en strikt arbetsuppdelning mellan könen. Vissa sysslor var männens kompetensområde, andra var kvinnors. Det här kunde variera i olika delar av landet. Det ansågs skamligt av en man att utföra kvinnoysslor, men i fattigare hushåll fick man vara mer flexibel. I Västergötland på 1700-talet kunde kvinnorna få extrainkomster genom vävning. Då var det vanligt att mannen övertog kvinnans sysslor för att hustrun skulle få mer tid att väva och på det viset större inkomster.

Inom järnframställningen i Bergslagen hjälpte hela familjen till. Vanligast var att frun trampade bäl-garna samtidigt som hon stickade eller spann. När järnet togs ur elden hängde hon upp stickningen på väggen, tog en slägga och smidde medan järnet var varmt, tillsammans med sin man. I gruvdriften deltog också kvinnor. I Norra Bergslagen var drygt hälften av gruvarbetarna kvinnor i början av 1800-talet. Men mot mitten av århundradet blev de alltmer sällsynta i gruvan.

Mörka århundraden

17- och 1800-talet var två mörka århundraden i kvinnans historia. Kvinnorna motades bort från olika arbeten och deras ställning som änkor blev alltmer utsatt. 1722 arbetade t.ex. den sista änkan som postmästare.

I bondesamhället fanns en klar arbetsuppdelning och kvinnan hade sin givna roll även om hon hela tiden ansågs som omyndig och inte själv kunde bestämma över sin ekonomi.

När samhället förändras, och det är något som börjar redan under 1600-talet, skapas fler arbeten inom förvaltning, ekonomi och undervisning. Det är områden som reserveras enbart för männen.

Först i och med industrialiseringen öppnas också möjligheter för kvinnor att få statlig tjänst, lägre tjänster förstås. Och då är vi redan inne på första hälften av 1800-talet.

Däremot fanns hela tiden ett yrkesområde helt reserverat för kvinnor:

barnmorskans.

Den barnmorska som förlöste Ulrika Eleonora

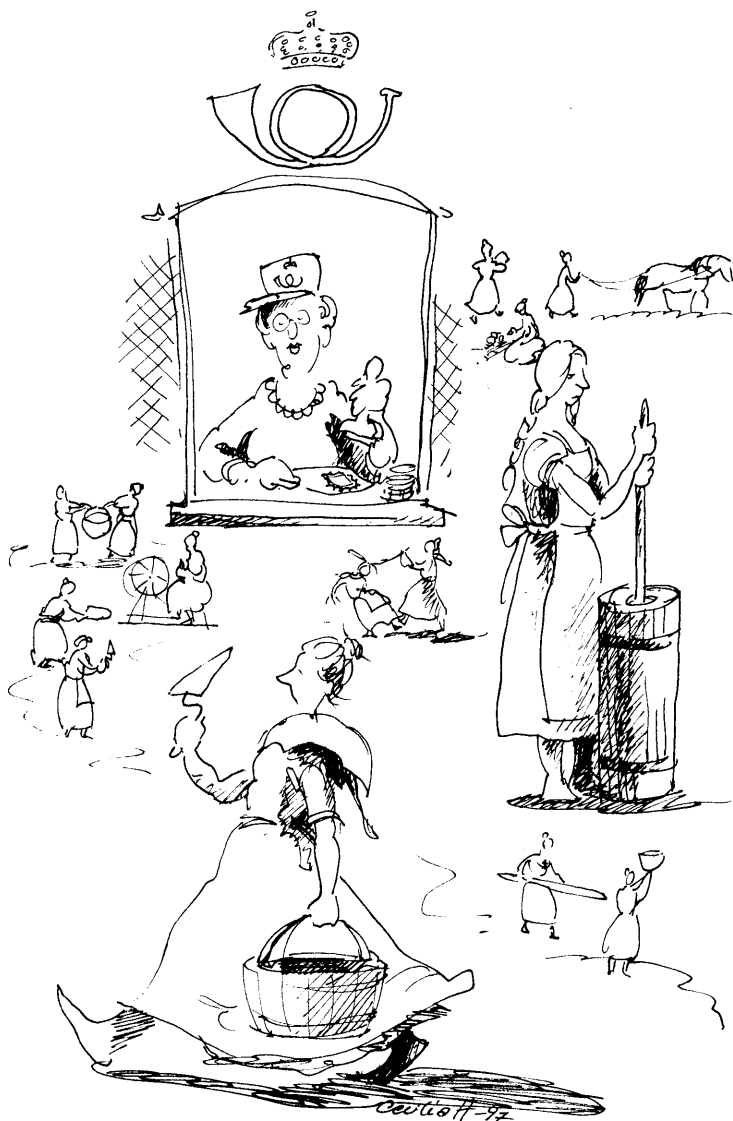

ILLUSTRATION: CECILIA HÄGGSTRÖM

I historien går det att hitta kvinnor inom de flesta yrkes-kategorier. Inom gruvdriften förekom de, inom alla hantverksnärningar fanns det kvinnor som hjälpte sina män eller hade tagit över verksamheten efter hans död.

kom från Tyskland och hette Catarina Wentin. Hon var medveten om sin betydelse när den lille, sedermera Karl XII, föddes och såg till att få titeln Kunglig Barnmorska, fri bostad och en lön som till och med överträffade hovläkarens.

Caroline Runesdotter

Tusen svenska kvinnoår
Svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid
Rabén Prisma 1996

Vem har makten över förlossningskonsten?

Nya barn kommer ständigt till världen. Många under svåra förhållanden, andra under bättre. I Sverige har vi stolta traditioner med höga överlevnadstal för både barn och kvinnor. Men det har inte alltid varit så, många starka kvinnor har arbetat hårt för att vi ska få det som i dag, som ännu så länge anses som självklart.

Gratis och bra mödra- och barnhälsovård, smärtlindring till födande kvinnor, deltagande pappor och förlossningsavdelningar som sätter den födande kvinnan i centrum. Men allt är inte rosenrött.

BILD FRÅN 1400-TALET FINNS I BIBLIOTHEQUE NATIONALE I PARIS

Skräcken att dö i barnsäng har följt kvinnor i alla tider. Mellan 1751 och 1900 dog minst 76.000 kvinnor i barnsäng i Sverige. Det är fortfarande en vanlig dödsorsak i tredje världen.

Barnmorskorna avlönas fortfarande sämre än de gymnasieingenjörer som reparerar våra tekniska apparater. Vare sig facket eller JÄMO har, trots stora insatser, lyckats få fram anständiga löner till barnmorskorna. JÄMO förlorade i arbetsdomstolen i våras, försöket till arbetsvärdering godkändes inte av domstolen. Om det nu inte går att värdera en ingenjörs arbete jämfört med en barnmorskas, går det då inte att istället värdera det som de gör – producerar – på sitt arbete?

Vad har mest värde; en väl fungerande apparat eller en frisk baby som överlever inte bara förlossningen, utan även sina första levnadsår och kvinnor som inte bara överlever graviditet och förlossning, utan också gör det utan försämrad hälsa och sjukdomar? Att dö i barnsäng och av felaktigt utförda aborter är fortfarande den vanligaste dödsorsaken för kvinnor i en mycket stor del av världen.

Utställningen Föda Barn

En fantastisk utställning om att föda barn har Stockholms stadsmuseum, vid Slussen, producerat. Den pågår under tiden 5 oktober - 31 mars. Där kan vi alla till exempel beundra mammaklänningar från olika tidsepoker och samfällt jubla över att designern Kerstin Lokrantz 1953 gjorde revolt med sin egen mammaklänning. Det var stor uppståndelse när hon i *Damernas Värld* visade upp sig "med magen i vädret".

För första gången gömdes inte den gravida kvinnokroppen undan i tygsjok och konstiga skärningar. Kerstin Lokrantz skapade istället en vacker och bekväm klänning som lät den stora magen ta den plats som behövdes.

Utställningen har fyra tema: göra barn, vänta barn, föda barn och välkomna barn. Den skildrar perioden från 1700-talet och fram till i dag. Mycket handlar om förhållandena i Stockholm, det beror delvis på att de flesta svenska barnmorskorna under mycket lång tid utbildades på Södermalm i Stockholm.

Den moderna tiden gestaltas bland annat genom ett samarbete med en grupp invandrarkvinnor från Tensta. De får berätta om sina erfarenheter och värderingar.

Det mest spännande på utställningen är kanske ändå den stora livmodern som besökarna får vandra

genom och den anatomiska teatern. Där får vi precis som på 1700-talet lära oss hur kroppen ser ut och höra hur läkarna diskuterar.

Som kuriosas kan nämnas att vid nuvarande Stadsmuseets lokaler fanns fram till 1729 en riktig anatomisk teater. Mot en avgift fick allmänheten se och höra när läkarna, med liken efter avrättade fångar, demonstrerade hur människokroppen egentligen såg ut och fungerade. Föreställningar som lockade åskådare när varken bilder eller film fanns. Som tack för att fångarna lät sina kroppar användas fick de efter demonstrationerna privilegiet att bli begravda i vigd jord.

Avhandlingen Barnmorskan och läkaren

Vem har makt över förlossningskonsten och varför? När blev detta arbete intressant för den manliga läkarkåren och hur har barnmorskorna agerat för att bevaka sina intressen. Om detta kan man läsa i den helt nya avhandlingen *Barnmorskan och läkaren* utgiven på Ordfronts förlag.

Forskaren Lisa Öberg har inte bara hjälpt Stadsmuseet med utställningen, hon har också avlagt en doktorsexamen på Stockholms universitet. Avhandlingen behandlar kompetens och konflikt inom svensk förlossningsvård under perioden 1870 - 1920.

Universitetet hade gjort en grov felbedömning när disputationen skulle äga rum i början av oktober i år. En alldeles för liten sal hade bokats. I alla trappor satt fullt med nästan andäktiga åhörare, flera gläntade på dörren och kunde bara konstatera att det redan var fullt. Där var män och kvinnor i alla åldrar, men med en viss övervikt för äldre stadiga kvinnor. Många hade själva en lång erfarenhet av barnmorskeyrket, kunde man förstå efter lite tjuvlyssnande.

Universitetets opponent, professor Kari Melby från Norge, konstaterade att Lisa Öberg har gjort en stor insats genom sitt arbete. Lisa Öberg har i sin forskning beskrivit den historiska utvecklingen av två yrkesgrupper framför allt när det gäller deras profession och professionalisering. Dessutom har tesen om att kontroll leder till starkare underordning noggrant behandlats.

– Klassmässigt var barnmorskeyrket ett arbetar- och hantverksyrke, hävdar Lisa Öberg. Barnmorskorna fick betalt för utfört arbete, de var inte anställda av någon. De hade också en erkänd rätt att utöva sitt yrke. Men de ville ha bättre arbetsvillor. Barnmorskornas egen strategi för att få bättre villkor var att hävda utbildningens betydelse. I sin egen tidning skrev de själva om utbildade kvinnor som arbetade som barnmorskor och vilka fel som då begicks. Under lång tid hade Barnmorskeförbundet en manlig ordförande, som var läkare, och en manlig

redaktör för sin tidning. Mycket tyder på att detta var en strategi för att få en bättre relation till den manliga läkarkåren.

– Är professionaliseringen av barnmorskekåren egentligen en maskulinisering, och finns det överhuvudtaget köns- och klassneutrala professionella strategier, frågar Karin Melby.

– Barnmorskornas argumentering är könsneutral, det är samspelet med samhället som avgör vad som är manligt och kvinnligt. Och det är svårt att belysa teoretiskt, svarar Lisa Öberg. Min forskning utgår från de källor som funnits tillgängliga.

Lisa Öbergs uppfattning är att barnmorskeyrket blev avvecklat som fri profession, när det genom reglementen och praxis blev läkarna som fick den avgörande rätten att bestämma om en förlossning är normal eller inte. Om förlossningen är normal så får barnmorskan sköta allt själv, men om den är onormal måste en läkare inkallas. Det finns en oerhörd stark könshierarki inom svensk sjukvård. Ju mer teknik som införts i förlossningsrummen, desto större har intresset blivit från männen.

Den svenska byråkratin har också betytt mycket för utvecklingen. Genom kontroller och rapporter har barnmorskeyrket kontrollerats. Det finns egentligen ingen period i Sverige när födandet varit okontrollerat. Antalet födselar har noggrant registrerats, likaså dödsfallen. Barnmorskor/hjälpgummor som inte klarade sitt arbete upptäcktes och fick inte fortsätta med sitt yrke. Grunden till denna utveckling lades av barnmorskorna själva när de började samla sitt vetande och systematisera det. När deras arbete blev synligt och därmed mer intressant, blev de då uteslutande manliga läkarna mycket angeläna om få makten över förlossningsverksamheten. En utveckling som verkar oerhört välbekant, även när det gäller andra yrkesområden, eller hur?

Anita Andersson-Stenfors

BARNMORSKEFORSKNING PRISBELÖNT

Lisa Öberg har tilldelats Rudolf Meidnerpriset 1997 för forskning i fackföreningsrörelsens historia. Det är forskningsrådet vid Arbetarrörelsens arkiv som delar ut priset.

Motiveringen är att Lisa Öberg har åstadkommit ett pionjärarbete som handlar om en i forskningen sällan beaktad yrkesgrupp och dess professionella och fackliga kamp för att värna sin yrkesroll mot en makt- och arbetsfördelning efter kön.

Lever vi i ett nytt klassamhälle?

– Det är ett gammalt klassamhälle som har fått nya drag, säger Joachim Israel, författare till boken *Det nya klassamhället*. Caroline Runesdotter ber honom utveckla påståendet.

Fram till slutet på 80-talet fanns en klar tendens till social utjämning på många områden. Men i och med nyliberalismen och ekonomismen, som slagit igenom i Sverige, så har man ökat både klassskillnaderna och klassmotsättningarna. Efter kommunismens fall har kapitalismen lagt av med alla sina hämningar. Och det propageras om marknadsekonomin som ska lösa alla ekonomiska och sociala problem, samtidigt som man glömmer bort att den skapar lika många problem – som den inte kan lösa.

Jag får genast ett exempel på vad han menar:

– I januari sade Göran Persson i Riksdagen att nu ska 10 miljarder gå till vård, skolor och omsorg, efter mitt tycke en helt självklar användning av pengar. Men det gillar inte marknaden och då går räntorna upp.

– Där har du ett exempel på klassmotsättningarna: marknaden är inte intresserad av att vård, skolor och omsorg är sociala rättigheter som alla har tillgång till. Utan marknaden vill privatisera så att de sociala rättigheterna blir varor som de som har råd kan få köpa. Det är ett konkret exempel på ökad klasskamp i Sverige.

– Vem är då marknaden, eller rättare sagt finansmarknaden? Jo, det är cheferna på de 15 största bolagen i Sverige, bland annat Volvo, Electrolux, SE-banken och Wallenbergimperiet.

Det är de som under täckmantel att de är marknaden försöker driva igenom den politik de är intresserade av och de har bara ett enda mål; att öka företagets, bankernas och försäkringsbolagens vinster oberoende av hur det slår mot vanliga människor.

– Socialdemokraterna vågar inte gå emot marknaden. Dagen efter att Göran Persson sagt att vi ska tilldela de här områdena mer pengar, går Åsbrink ut och säger att pengarna ska gå till att sänka skatterna också.

– De här eftergifterna hela tiden, stärker marknaden, konstaterar Joachim Israel. Om socialdemokraterna någon gång slog näven i bordet skulle

marknaden förstå att man inte kan driva den här politiken.

Ta marknadens makt

Men vad ska alla som drabbas av nedskärningarna göra för att politikerna ska lyssna på deras krav?

– De måste gå ut och protestera. Se vad de gjorde i Frankrike, när de skar ner där gick man ut och strejkade och visade sin makt. I Frankrike är organisationsprocenten bara 40 och dessutom finns det fyra eller fem olika fackliga organisationer som slåss mot varandra. I Sverige är 80-90 procent organiserade. Vilken slutsats drar jag då? Jo, att LO:s viktigaste uppgift är att se till att det råder lugn och ro istället för att se till att folk går ut och protesterar och gör sin röst hörd.

Det är ingen tvekan om vad folkopinionen säger. Joachim Israel hänvisar till undersökningar som bekräftar att en överväldigande del vill ha välfärdspolitiken tillbaka, trots att det skulle innebära höjda skatter.

– Det finns ett enormt stöd för den svenska välfärdspolitiken. Vad socialdemokraterna borde göra, är att ta upp en kamp mot dessa 15-20 personer som gömmer sig bakom marknaden. De stora företagen, bankerna och försäkringsbolagen försöker tvinga regeringen på ett helt odemokratiskt sätt och om de inte gör vad marknaden vill, ser man till att räntorna går upp. Ekonomiskt sett finns det inget som rättfärdigar att räntorna går upp idag.

I sina två senaste böcker har Joachim Israel tagit upp nedmonteringen av det svenska välfärds-systemet. *Det nya klassamhället* heter hans senaste bok, en lärobok i samhällsanalys, som han skrivit tillsammans med Hans-Erik Hermansson. Där får svenska modellen en historia och systemskiftet sätts in i ett sammanhang. I välfärdssamhället var social och ekonomisk trygghet en rättighet och full sysselsättning var ett mål.

Nu håller det på att ersättas av ett annat system som visserligen ger oss ett grundskydd, men det är på en miniminivå och det förutsätter privata sjuk- och pensionsförsäkringar för de som vill och har råd. I *Det nya klassamhället* granskas systemskiftet och marknadskrafternas framfart i samhället. En lärorik, bitvis skrämmande och mycket klagande bok.

Caroline Runesdotter

”Efter
kommunismens
fall har
kapitalismen
lagt av med alla
sina
hämningar.”

Politikerna måste återta makten

Nya krig, nya stater, samma människor. Detta var rubriken på ett av Göteborgs universitets frukostmöten med pressen. Underrubrik nummer ett hette Bosnien, Hells Angels och Västsverige. Långsökt kanske vid första anblicken men orsakerna är de samma oavsett om konflikten är mellan mc-gäng eller folkgrupper.

Under de senaste 10-15 åren har de traditionella nationalstaterna försvagats. En effekt av detta blir att olika grupper ställer sig utanför det traditionella samhället och lever sitt liv. Utvecklingen är global.

– Staten och det civila samhället tillsammans bildar nationalstaten, som ger de yttre ramarna och normerna inom vilka vi bör agera, säger professor Björn Hettne på institutionen för freds- och utvecklingsforskning.

– När ramarna löses upp, vem garanterar min säkerhet, frågar han fortsättningsvis.

Han tar Hells Angels karavan genom Malmö, trots förbud, som ett tecken på auktoritetskris. När det är kris i nationalstatens normer och värderingar

finns det en allt större grogrund för subkulturer. Subkulturer som till och med kan leda till "lågintensiva inbördeskrig".

De krig som nu pågår i världen är inte mellan stater utan inbördeskrig – ett tecken på nationalstatens upplösande. Björn Hettne talar om det post-westfaliska-systemet.

I dag har de politiska institutionerna försvagats, ekonomin är inte längre nationell utan global. Den internationella marknaden styr.

– Jag tror att det i framtiden kommer att bli en större regionalisering av världsekonomin. Det finns nya möjligheter till stabilitet i detta, säger professor Hettne och tar Västsverige som exempel.

Med dessa tankar som bakgrund börjar frågorna dyka upp i mitt huvud. Vem är det som bryter sig ut? Vad får det för konsekvenser för mångkulturella samhällen? Vad är egentligen ett land när gränserna börjar bli otydliga och vi inte har några gemensamma normer och värderingar att enas runt? Är det något vi ska göra? Är det något vi kan göra?

– Livskvalitet hänger samman med att man har ett gemensamt samhälle som man tror på, sa Ianthe Holmberg, aktiv inom vänsterpartiet, Nej till EU-rörelsen och medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund, när hon talade på ett föreningsmöte nyligen.

Det handlar inte bara om livskvalitet utan det är också viktigt för ett lands stabilitet att det finns normer och värderingar som man kan enas om. Demokrati och ett välfärdssamhälle byggt på solidaritetsprincipen är viktiga grundstenar för landets stabilitet. För att detta ska fungera måste t.ex. alla känna sig motiverade att betala till den offentliga sektorn, vilket innebär att alla också måste få del av den och att servicenivån är så hög att ingen anser sig behöva komplettera med privata sjukförsäkringar, för då sjunker genast benägenheten att solidariskt betala till den gemensamma tryggheten.

I ett samhälle som sviktar och där klyftorna är stora är det antingen de välbeställda eller de som inte släpps in t.ex. olika etniska grupper, som ser anledningar att dra sig ur den gemensamma staten och bilda egna stater eller subkulturer. Därför är det också viktigt att vi skapar ett samhälle som ger alla möjligheter att vara delaktiga och behövda. För att detta ska gå att genomföra måste politikerna återta makten och demokratin skyddas.

GA

KRIGET SKILDRAT I TEXTIL AV BIBI LOVELL 1975.

"När vi askan ser från den brända byn, då stiger vårt hat mot skyn."

”Jag har inte kommit fel”

Året är 1970 och jag sitter hos yrkesvägledaren och försöker förklara vad jag vill bli. Intresserad av naturen, rörligt arbete, gärna flexibel arbetstid ... Den tålmodige yrkesvägledaren ser inte alls uppgiven ut, utan plockar raskt fram några olika förslag, bl.a. geolog. Geolog ...?

Ja, så startar min geologbana med tre års studier på geologiska institutionen, Göteborgs universitet. Efter första årets grundläggande studier var vi inte så många som fortsatte – framför allt inte tjejer. De kommande två åren var jag ensam tjej på de flesta kurser. Den dåvarande professorn uttryckte tydligt sin åsikt om kvinnliga studeranden. Ja, han sa väl inte ordagrant att det var som att kasta pärlor för svin, men det gick inte att missuppfatta hans budskap – ja ni vet, det där med spisen och föda barn. Denna åsikt får nog tillskrivas honom personligen, för i övrigt kände jag mig inte motarbetad.

JAG HADE UNDER studietiden valt berggrundsgeologi och efter studierna fick jag anställning som geolog på en konsultfirma i Göteborg. Trots att jag inte från början tänkt ägna mig åt byggnadsgeologi blev det ändå så.

BILD: MARIANNE LINDSTRÖM

Första sprängsalvorna för Lundbytunneln i Göteborg – en 2 km lång trafiktunnel. Ett fall för en geolog.

Jag trivs bra och har stannat kvar. Mina huvudsakliga arbetsuppgifter är att göra undersökningar för olika typer av anläggningar som skall byggas i berg, t.ex. tunnlar och bergrum. Kortfattat beskrivet ger jag mig ut i naturen med karta, kompass och geologhammare, undersöker berggrunden och registrerar all användbar information som går att ”läsa ut” på platsen. Därefter beslutas eventuellt om ytterligare undersökningar t.ex. borrhinar, som utförs av andra firmor som har nödvändig teknisk utrustning. Sen sammanställs allt och redovisas i en rapport med text och ritningar. Vid utsprängningen sker en geologisk kartläggning av bergarter, sprickor, vattenläckage osv inne i berganläggningen.

DEN MANLIGA DOMINANSEN är mycket stor inom branschen. Efter alla dessa år som jag arbetat kan jag dock glädjande nog konstatera att efter hand har attityderna gentemot mig som kvinna förändrats i positiv riktning. Jag känner mig oftast helt respekterad i mitt yrke. Jag har dessutom fått en hel del medsystrar, så numer väcker det inte (samma) uppmärksamhet med kvinnor på byggarbetsplatserna.

De första åren var det nämligen bara män överallt. De flesta vänliga, men det där lilla leendet och den faderliga klappen på axeln gjorde att man kände sig som om man inte hade där att göra – vilket många förmodligen också ansåg! I dag är det inte ovanligt att en bergarbetare (= man) vänder sig direkt till mig och pratar om något som har med arbetet att göra TROTS att jag har en manlig kollega med mig. Detta hände aldrig i början. Och det kan inte ha berott på att jag var ung eller att jag var nyanställd, eftersom det gick bra att tala med min jämnåriga kollega, tillika nyanställd – men MAN.

JAG TYCKER MIG också se en allmän trend i samhället att fler och fler kvinnor får inflytelserika positioner. Det måste bli en självklarhet att vi kvinnor finns representerade på alla nivåer, vilket jag tror är enda vägen till ett jämlikt samhälle. Fast ibland känns vägen väldigt lång. Som t.ex. när det var fest för att bergarbetarna, som drivit en tunnel från två håll, möttes inne i tunneln.

Själv har jag arbetat med denna tunnel från projekteringsstadiet till sista sprängsalvan. Det var

En oas för internationalister – Färnebo Folkhögskola

När Anna Forsmark kom till Vi Mänikor som ungdomspraktikant var hon trött på skolan. Nu är det tvärtom. För det är inte samma skola det handlar om.

En oinvigd person som av någon anledning hamnar innanför portarna på någon av Färnebo Folkhögskolas lokaler, funderar en bra stund över vad det är för ett ställe. Är det ett kollektiv! En kursgård? Eller ett dårhus? Från andra våningen hörs – musik.

In med dig i nålsögat, kamell! Sjunger Stefan Sundström och där inne sitter några och tittar på TV. Från köket stiger doften av nybakat, Krav-märkt bröd, och om man närmar sig föreläsningssalen kan man få höra fragment av en diskussion om vilken sorts tvål som vore bäst att köpa in.

Det här är Folkhögskolan med stort F. Miljö-, freds- och solidaritetsrörelsens egen skola. Här behandlas de största och de minsta frågorna ibland på samma förmiddag. Varje kurs utformas av kursens deltagare i demokratiska former. Eleverna bestämmer själva vad de ska äta till lunch, vilka föreläsare de ska bjuda in, vilka ämnen de ska läsa, vilka dagar de ska vara lediga, vilka studiebesök de ska göra ... De planerar allt: resan, studierna, ekonomin, det praktiska arbetet etc. Här har man inga slavinnor som lagar mat eller skurar golv. Det är de här principerna som gör Färnebo unikt – den ultimata motsatsen till den "normala" skolan, där allt är bestämt i förväg. Där ingen bryr sig om vad eleverna tycker. Där målet är att producera ett lagom antal väldresserade samhällsmedborgare varje år ... Här finns inga betyg, läxor eller prov. Här är det meningen att man ska lära sig saker, inte för att en vecka senare bevisa för läraren att man kan dem, utan för att använda kunskaperna i praktiken, och föra dem vidare.

Det var den här typen av skola man gick och längtade efter i högstadiets och gymnasiets dunkla korridorer. En skola där man utgår ifrån att eleverna kan tänka själva. Där kursdeltagarna drivs av vilja och engagemang, och inte av tvång eller karriärism. Och skolan drivs vidare av före detta elever, i föreningen DRS (den resande skolan), tillsammans med tretton olika, religiöst och partipolitiskt obundna, organisationer. En annan "röd tråd" är det internationella perspektivet. Varje kurs har ett tema och ett resmål. Dessa två saker är i princip de enda som bestäms i förväg, innan deltagarna börjar planera kursen. Temat kan handla om demokrati, folkbildning, jämlikhet, miljö, fred, civil olydnad, bistånd etc. Och resan går ofta till ett land i Afrika eller Latinamerika, men det händer också att man åker till USA eller något europeiskt land (själv befinner jag mig just nu i Nicaragua, men det är en annan historia).

Anna Forsmark

BILD: KARIN SAHLSTRÖM

Det finns mycket att studera i Bohusgraniten. Här är geologen Marianne Lindström vid hällristningarna vid Brastad i Bohuslän.

massor av folk inbjudna, helt naturligt mest män. Då stack en käck journalist fram sin mikrofon och frågade mig om jag ändå inte kommit fel, för detta var ju grabbarnas tillställning! Suck – vad svarar man? Att det kanske var menat som ett "skämt" förbättrar ju inte saken.

Marianne Lindström

INGER EDELFELDT OCH ELSIE JOHANSSON FÅR IVAR LO-PRIS

Årets Ivar Lo-priser till två kvinnor. Inger Edelfeldt tilldelades Ivar Lo-Johanssons personliga pris för novellsamlingen *Den förunderliga kameleonten* och Elsie Johansson tilldelades fackföreningsrörelsens Ivar Lo-pris för romanen *Glasfågeln*.

En tacksam fyrtiotalist

Harriet Otterloo är idag 56 år och vikarierande överläkare på Östra sjukhuset i Göteborg. Att söka Harriet före kl 23 på kvällen lönar sig föga – så har det varit sedan jag lärde känna henne i början av 80-talet.

Nu sitter vi i alla fall hemma hos henne i Tahult, någon mil öster om Göteborg. Snön faller tung utanför fönstren, det sprakar hemtrevligt från kaminen och den svarta, kelsjuka katten stryker sig mot våra ben. Vi har lämnat stadens jäkt bakom oss – det är så där tyst och stilla som det bara kan bli när naturen är inbäddad i snö.

Det var när Harriet tillsammans med några jämnåriga just väckt verksamheten till liv inom IKFF:s Göteborgskrets som vi träffades. Nyligen skild hade hon ensam hand om sina fyra söner och hade avverkat första årets medicinstudier, något som för de flesta vore sysselsättning nog. Men Harriet har alltid haft många järn i elden. Genom sin idérikedom, målmedvetenhet och aldrig sinande arbetskapacitet lyckas hon entusiasmera andra och har genom åren haft en central roll i flera olika sammanhang, inte minst inom fredsrorelsen. Det är nog många göteborgare som minns den stora fredsmanifestationen 15 maj 1982, då vi var nära 100.000 som samlades på Nya Ullevi. Detta är bara ett exempel på alla de aktiviteter som Harriet tagit initiativ till.

Ett ofta återkommande ord under vårt samtal är "solidaritet". Harriet säger t.ex. att det var för att stötta en god vän som hon blev läkare. "Hur då?" undrar jag.

När hon gick på vuxengymnasiet som hon uppmuntrade en av de kvinnliga studerandena att våga förverkliga sina drömmar att bli läkare istället för småskollärare. Som solidariskt stöd lovade Harriet att själv söka till läkarutbildningen. Båda kom in och så började en slitsam tid för Harriet med försörjningsplikt för barnen, krävande studier och stort engagemang på fritiden.

Mer än en njure

Under studietiden hade Harriet siktet inställt på gynekologi och tjänstgjorde också inom detta specialområde. Men det blev långvården istället. Varför?

Jo, det vore helt olikt Harriet att efter bara två

månader sluta en halvårstjänst hos de gamla på Vasa sjukhus, för att hon blivit erbjuden just den tjänst hon egentligen ville ha. Och tur var nog det. Harriet trivs utmärkt bra inom långvården.

Som geriatriker har man en helhetssyn på människan. "En människa är inte bara en njure eller en galla", som Harriet krasst uttrycker det. Hon undrar om det kan finnas en koppling till hennes intresse för historia. Och varför inte, tänker jag – det är viktigt att sätta in allt i sitt sammanhang, så även en människas enskilda organ.

Harriet påpekar att hon lärt sig mycket genom åldrandets eviga process. De riktigt "besvärliga" patienterna är oftast de mest intressanta. De är viljestarka och vägrar acceptera att de inte orkar allt de vill. Men Harriet tröstar på sitt klarsynta sätt – "när man inte kan det man vill, måste man se till att man vill det man kan."

Hon framhåller den betydelse som hennes avdelningsföreståndare på Vasa haft. Det var en mycket välorganiserad avdelning, där alla kände att de hade en viktig roll. Samarbetet var fantastiskt, yrkeskunskapen stor och man arbetade helhjärtat för patienternas bästa. Personalen var känd för att ta sig an mycket svårt sjuka patienter och lyckades väl med det. Idag har avdelningen flyttat till Östra sjukhuset, där de har korttidsgeriatrik, den första i Göteborg.

Rädda facken

Harriets motto i fredsarbetet är att avvärja största katastrofen först, vilket på 80-talet var kärnvapenhotet. Men i dag ...? Vad är viktigast att ägna sin tid åt? Jag får flera svar.

Ett av dem är att förändra fackföreningarna för att rädda dem. Harriet ser tydliga tendenser till att facken motarbetas och försvagas. Hon har föreslagit de stora förbunden SACO, TCO och LO en PR-helg med föreläsningar och filmer för att informera om hur fackföreningarna bildades och hur de nu håller på att splittras.

Arbetslösa som har arbetat och betalt fackavgift skall ha en aktiv plats i facket. De som nu är aktiva och som kan få annat arbete bör ersättas med arbetslösa personer. Hon föreslår att alla konsulter och småföretag med upp till tre anställda måste ha en naturlig plats inom facket.

Facken måste verka för allas bästa. Både män och

kvinnor skall ha vettig lön som går att leva på. Hennes målsättning är att vi skall få tiden tillbaka, tid att leva, tid till eftertanke.

Kunskapen om kvinnor

Många läkare har en orimlig arbetssituation. Och när det blev känt att självmorden i procent räknat inom olika yrkesgrupper är högst hos de kvinnliga läkarna, bestämde sig Harriet för att engagera sig i läkarförbundet och SACO. Hon har tillsammans med kvinnliga kollegor startat Göteborgs Kvinnliga Läkares Förening, där hon i dag inte oväntat sitter som ordförande.

Hon framhåller och berömmar hela tiden den hjälp och det stöd hon genom åren haft av goda, mycket duktiga sekreterare, så även i denna förening. Den ska skapa nätverk och genom föreläsningar öka medvetenhet och kunskap om kvinnors liv, situation, möjligheter och hinder, samt inte minst viktigt – att ha roligt tillsammans.

En annan hjärtesak för Harriet är jämställdhet. Hon är nu jämställdhetsombud för hela Östra sjukhuset. Jag som med nöd och näppe fått ihop en torftig jämställdhetsplan för min arbetsplats imponeras av Harriets idéer och hennes förmåga att förverkliga dem. Hon håller kurser, ordnar föreläsningar, hon ger exempel på filmer som belyser jämställdhetsarbetet osv. Rådet till oss som inte kommit så långt är att kräva avlönad tid av vår arbetsgivare för jämställdhetsarbetet och hon ställer gärna upp som föreläsare.

Själv får hon betalt för en dags jämställdhetsarbete per vecka – en arbetsdag som måtte vara väldigt lång med tanke på allt hon hinner med!

Samhället – en helhet

För Harriet är det viktigt att samhället är en helhet. Hon ser statskyrkan som en sammanhållande kraft i samhället och är emot att kyrkan skiljs från staten. Hon undrar vad som sen skall ersätta statskyrkan som sammanhållande kraft. Hon hoppas nu att kommunen eller kyrkan skall engagera sig i den stora ungdomsarbetslösheten.

Vi måste satsa på de unga. Får ungdomarna inga meningsfulla uppgifter kommer de heller inte att känna någon solidaritet.

De äldre på arbetsmarknaden borde få gå i pension i förtid för att lämna plats till de unga. Därigenom får de äldre den tid som Harriet efterlyser. Hennes egen önskan är nu att få deltidspension i fyra år och sen heltidspension. På så sätt får någon annan möjlighet att ta hennes arbete och hon kan ägna sig åt att förverkliga alla de idéer hon har.

En vision är att låta en grupp på 10 ungdomar få tillgång till en kolonilott, låta dem bygga efter eget huvud, låta dem odla och skapa, hon pratar om ett

sommarläger med arbetslösa ungdomar där alla kan mötas och vara tillsammans, vuxna, ungdomar, barn, "gamla svenskar och nya svenskar". Här skulle man göra massor av saker gemensamt – baka, laga mat, leka, spela teater m.m., m.m. Det märks tydligt att Harriet tar denna fråga på stort allvar. Hon tror på sina idéer och vill satsa på ungdomarna.

Hjärnan, Hjärtat o Handen

På den nästan oundvikliga frågan om Harriet skulle valt annorlunda om möjlighet fanns får jag ett bestämt nej – med ett undantag. Trots att hon trivs mycket bra som läkare skulle hon inte valt denna utbildning som hon beskriver som tung och slitsam. I övrigt är hon nöjd när hon ser tillbaka på sitt liv.

Hon är uppriktigt tacksam för de möjligheter hon fått. Hon har kunnat leva ett rikt liv, hon har rest, upplevt mycket och träffat spännande människor.

Harriet uttrycker tydligt sin tacksamhet över att ha fått växa upp i det bästa av samhällen, i den bästa av tider där hon som flicka i en arbetarfamilj fått möjlighet att studera. Hon har hunnit med en konstnärsutbildning, två akademiska utbildningar och prövat på ett flertal olika yrken.

Hon uppskattar den svenska modellen och att hon fått växa upp i ett solidariskt och generöst samhälle. Hon är glad att som ensamstående fyrbarnsmamma fått möjlighet att låna pengar för att studera och hon kommer därför aldrig att beklaga sig över sina studieskulder.

Det låter så enkelt när Harriet talar om möjligheterna i livet. Men hela tiden tänker jag att mycket självklart beror på henne själv. Det gäller ju att ta vara på möjligheterna och våga satsa. Jag har lärt känna Harriet som en mycket generös, öppen och prestigelös person som i alla lägen är beredd att ställa upp för andra. Med detta förhållningssätt har man själv skapat de bästa förutsättningar att bli bemött på samma sätt. Det ligger mycket i Harriets tre H:n – Hjärnan, Hjärtat och Handen.

Marianne Lindström

BILD: TYRA SPÅNGBERG

Harriet Otterloo.

Förlaget med jäklar Anamma

Ett litet bokförlag med ett namn som man inte glömmer – ta emot en bra bok eller få en upplevelse med jäklar anamma! Kerstin Aronsson tycker att namnet är bra. Hon och Annika Persson startade Anamma tillsammans. Nu är de fyra kvinnor som arbetar på förlaget.

De håller till mitt i Göteborg, vid Kungssportsplatsen. Vackra ljusa lokaler – men för trånga. Större lokaler är en önskan.

Anamma är ett av de 13 göteborgsförlag som vill bilda ett förlagshus. Kerstin är en av de drivande, hon menar att förlaget kommer att få ekonomiska och administrativa fördelar genom att gå samman. De behöver alla större lokaler, inte minst för sina lager. Förlagen kommer att ha kvar sin egen profil, men distribution och teknisk utrustning är saker man kan bekosta gemensamt.

Små förlag måste stötta varandra

Kerstin Aronsson är också ordförande för och initiativtagare till NOFF, Nordiska föreningen för små förlag.

– De små förlagen måste stötta varandra. Det är svårt att överleva för många. Dessutom är det bra att ha ett forum där man kan diskutera och få nya impulser.

Ungefär 60 små förlag är medlemmar i NOFF.

Började med Xplorer

Bokutgivandet började för Kerstins del med ett annat förlag 1989, Xplorer, och med en resehandbok över Turkiet.

– Hade det varit i dag vet jag inte om jag vågat fortsätta, erkänner Kerstin. Vi sålde slut hela upplagan. Visserligen tryckte vi inte fler än 1.500 exemplar, men uppmuntrade av denna framgång fortsätter vi.

Bokförläggarskan har en bakgrund som jurist vid Handelskammaren och handläggare på Stads-kansliet i Göteborg. Hon ångrar verkligen inte bytet av yrke, men de gamla erfarenheterna är användbara i förlagsverksamheten.

Ger ut det de tror på

Anamma har en blandad utgivning med både skön- och facklitteratur. Tyngdpunkten ligger på kvalitet. Vad som gör att ett manus antas och blir utgivet är svårt att definiera. Beslut tas gemensamt.

– Vi ger ut sådant som vi själva tror på, säger Kerstin Aronsson. Därför kan man inte säga att vi har en speciell profil. Inget är egentligen främmande för oss. I år har vi t.ex. fyra debutanter i vår katalog. Några skönlitterära författare har blivit storsäljare. Den engelska deckarförfattarinnan Val McDerbid och isländska Vigdís Grímsdóttir är några sådana.

Madeleine Bergmark

VIGDÍS GRÍMSDÓTTIR

– OND ELLER GOD?

Vigdís Grímsdóttir är född 1953 och bosatt i Reykjavík. Hon debuterade 1983 vid 30 års ålder. Men det var hennes man som gick med första manuskriptet till ett förlag, berättar hon under ett samtal med Kerstin Aronsson, Anamma förlag, i hörsalen på Göteborgs stadsbibliotek.

Debutboken var en novellsamling. Det är vanligt på Island att kvinnliga författare börjar med noveller, medan männen skriver romaner direkt, berättar Vigdís Grímsdóttir.

Islänningarna ansåg att hennes debutbok var en god bok, och då sa man att Vigdís var en snäll och god människa. Men sedan skrev hon *Jag heter Ísbjörg* *Jag är ett lejon*. Då förvandlades hon till en ond människa i andras ögon, många trodde att hon suttit i fängelse precis som Ísbjörg. Efter *Grandavägen 7*, som handlar om en 14-årig flicka som är synsk, tror läsarna att hon också är det. Det finns de som ringer och frågar om hon kan säga något om deras framtid.

Vigdís Grímsdóttir beskriver sig själv som en manisk person: när hon skriver gör hon ingenting annat. Då skriver hon oavbrutet i tre veckor, sedan skriver hon ingenting. Så fortsätter det.

Grandavägen 7 är hennes fjärde roman. Hon har också givit ut två diktsamlingar. Med *Flickan i skogen* 1994 fick hon sitt svenska genombrott. Hon är flerfaldigt prisbelönad på Island och har nominerats två gånger till Nordiska rådets litteraturpris, senast för *Grandavägen 7*.

Lotta Wide

"De döda har inte nödvändigtvis rätt."

En flicka som har sett sin hund råka i klorna på döden en isländsk vårmorgon på landets vackraste strand tror först att hon aldrig mer blir densamma. Hon kan inte föreställa sig vardagen utan hunden och hon kan inte heller förstå hur allting kan fortsätta på det gamla vanliga viset som om ingenting har hänt, därför att i hennes inre stannar tiden och ingenting blir igen som det var när den gick utan att hon kände av det.

"Hitta inte på en massa", hör jag min bror säga och vet att han är rädd för att jag skall försvinna från mig själv men det inträffar inte mer. Jag är så nära mig själv jag kan vara även om jag tänker på det viset. Jag gör det inte för att fly utan för att förstå. Min saknad är ständigt ny fastän jag vet att den kommer att avta och jag att finna glädjen. Och även om jag är säker på att glädjen aldrig blir lika färgrik som när jag delade den med hunden, har jag börjat vänta på honom här nere på stranden och det är en tröst för mig att veta att väntan kommer att ge resultat.

Jag tror på det jag ser fast jag inte kan ta på det.

Jag tror på det jag känner fast jag inte kan bevisa det.

"Vissheten gör din blick ren. Därför blir morgonen lättare för dig än den hade blivit för många fjorton-åriga flickor. Och dagen kommer att innebära många överraskningar för dig. Framemot kvällen kommer du att bli förvånad över att ha fått en annan tro på tillvaron", hör jag farmor säga och jag ser mig omkring. Jag vill se henne men hon nöjer sig med att tala till mig utan att visa sig för mig och jag låter henne bestämma fastän jag knappast tror henne.

De döda har inte nödvändigtvis rätt.

Vägen är fortfarande öde, varken människor eller bilar syns till. Jag sitter med utsträckta ben vid vägkanten och tänker på ett samtal som jag trodde att jag hade glömt för länge sedan.

"Din systers ögon är ovanliga", sade diktaren till min bror en gång när de två satt tillsammans i det svarta huset och talade in på band för kartotekets skull.

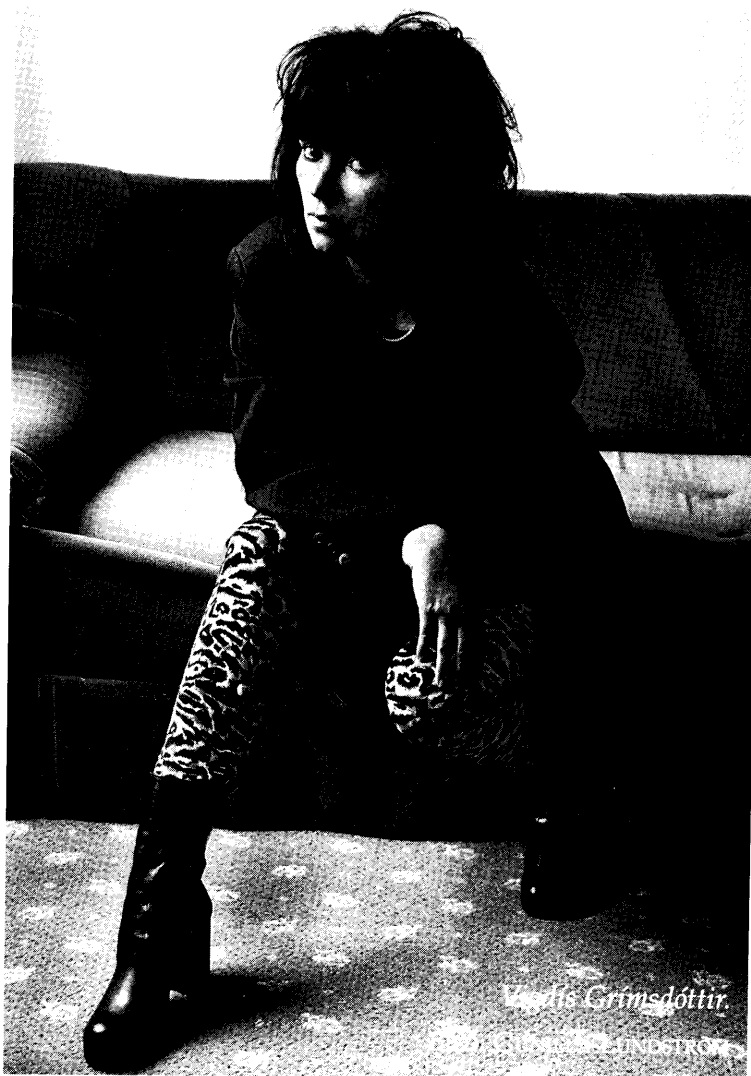
"Det tycker inte hon."

"Mina ögon är precis likadana som andras", sade jag till honom när han kom hem och berättade för mig vad diktaren ansåg. Och då anförtrorde jag honom också att jag inte visste varför jag såg det jag såg eller om det tjänade någonting till. Haukur tvivlade inte på vad jag sade och han behövde inte

heller några bevis för vad jag berättade för honom. Han visste hur det var och brydde inte sin hjärna med det faktum att jag kunde se de döda men inte han. På det sättet var vi helt enkelt olika, och så långt tillbaka som jag kunde minnas såg och hörde jag mer än de som jag kände bäst och det var lika naturligt för mig som att vakna på morgnarna och somna på kvällarna. Men när jag var mindre var jag inte så försiktig med vad jag sade och med den osäkerhetskänsla som kunde gripa dem som inte såg på världen på samma sätt som jag själv. Därför sade jag ett och annat utan att tänka mig för men det hängde naturligtvis samman med den oskuldssfullhet som nu i stort sett är borta.

Jag lärde mig tidigt att vakta min tunga.

Ur kapitel 2, Grandavägen 7 av Vigdís Grímsdóttir, Anamma förlag.

Intryck från en resa i Bosnien

En mobil klinik besöker byar på landsbygden och erbjuder sjukvård för kvinnor och barn.

På plats i Bosnien finns ett betydande antal organisationer som genomför ett omfattande återuppbyggnadsarbete av infrastruktur och bostäder – och det behövs. Många, många är flyktingar i sitt eget land. De bor primitivt och trångt i flyktingförläggningar eller hos släktingar. Arbetslösheten är mycket hög och försörjningsmöjligheterna begränsade.

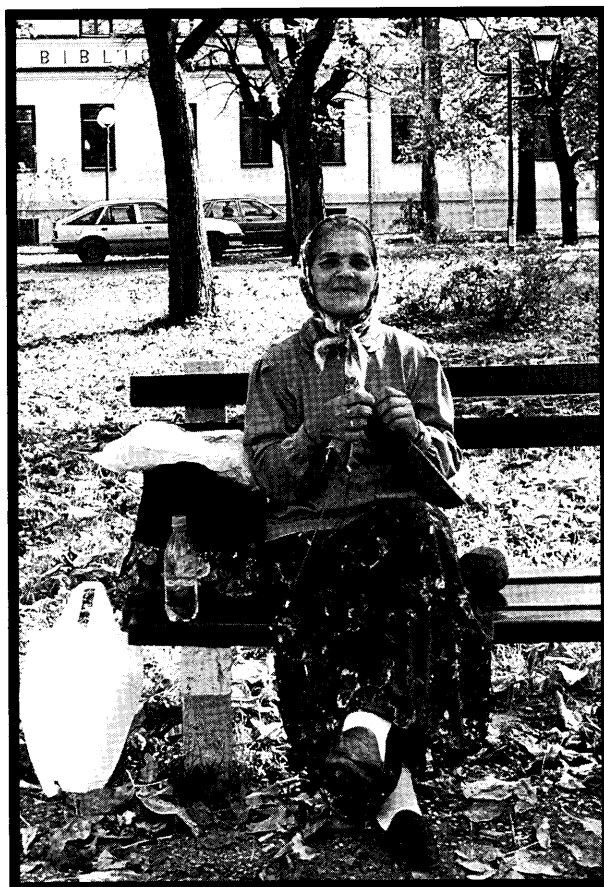
Många kvinnor handarbetar för att försörja sig. Hantverksförsäljningen är välorganiserad och det finns affärer både på hotell och kvinnocentra.

Kvinna till kvinna driver ett flertal kvinnocentra i samarbete med den engelska organisationen Marie Stopes International. Den bosniska avdelningen heter Stope Nade.

På centrerna bedrivs en omfattande utbildningsverksamhet och här finns möjligheter till samtalsterapi. Hit kommer kvinnor både för att få hjälp och för att träffa andra.

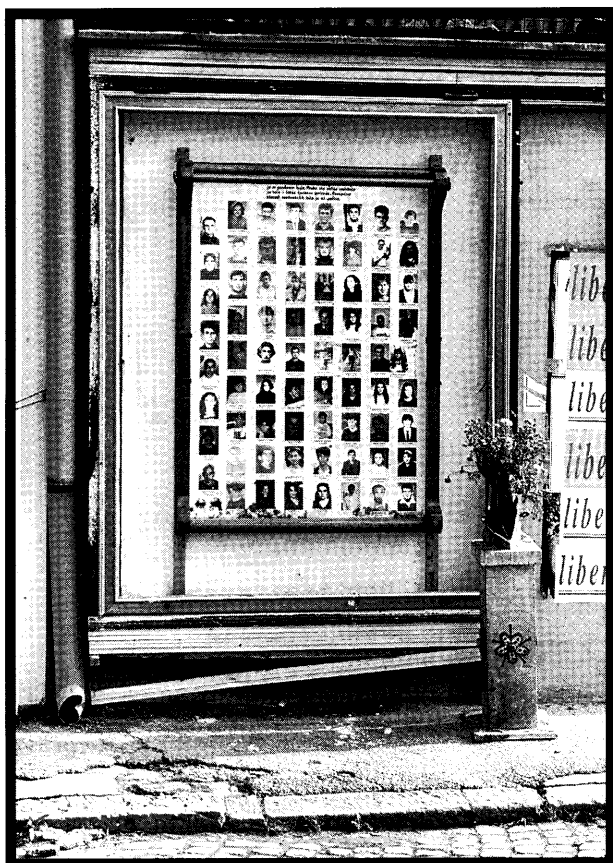
Kvinna till kvinna väljer samarbetspartner som delar organisationens grundinställning – att hjälpa ska ges till alla kvinnor och att man ska arbeta för fredligt samarbete, försoning och återuppbyggnad.

Tillsammans med organisationen Care Austria driver man en mobil klinik, som besöker byar på landsbygden och erbjuder sjukvård för kvinnor och barn. Den här delen av sjukvården har varit mycket eftersatt under kriget.

På torget i Tuzla detonerade en granat och sjuttio människor dog – mest ungdomar. I dag är huset renoverat och man har uppfört ett minnesmärke.

Semina Seminovic i tobaksodlingen.

I flyktingförläggningen i Spidnica bor 160 familjer. Sextio av dessa saknar i dag manlig försörjare. Flyktingarna kommer från Srebrenica. Här bedrivs ett spännande jordbruksprojekt.

Kriget hade chockat människorna och gjort dem apatiska. De fick matpaket från hjälporganisationer så att de kunde överleva – deras hopp och framtidstro var minimal. Det var nödvändigt att åter väcka dem till liv.

Semina Selimovic, eldsjäl och projektledare hade en idé: matpaketen skulle dras in och flyktingarna skulle lära sig att odla sin egen mat och ta hand om sin försörjning – allt under kunnig ledning. Varje familj skulle få 500 kvadratmeter mark för att odla grönsaker, potatis m.m. för eget behov och överskottet skulle säljas och inbringa kontanter.

När hon presenterade sin idé för flyktingarna möttes hon av misstänksamhet – de trodde helt enkelt att det inte skulle gå att genomföra.

Semina och flyktingarna i samarbete med ett f.d. jordbrukskooperativ och ett flertal hjälporganisationer lyckades med sitt projekt. I dag producerar de flera sorters grönsaker och tobak, dessutom har de importerat boskap och startat köttproduktion.

– När jag kom med pengarna från vår första försäljning trodde de på mig, min idé och sin egen kapacitet, säger Semina och ler ödmjukt.

Text och bilder: Lill Nilsson

*Till vänster:
Fotografier på dem som omkom i massakern.*

Historien om 8 mars

Det var i januari för 50 år sedan som Svenska Kvinnors Vänsterförbund startade *Vi Kvinnor* i Demokratiskt Världsförbund, till att börja med som ett medlemsblad med försäljning av lösnummer.

Elisabeth Tamm skrev i nummer 1:

Detta lilla medlemsblad skall en dag – hoppas vi – bli en tidning. Vi behöver en tidning.

Därför att tryckfriheten i tillämpningen ger utrymme åt partipressen, ej åt enskilda åsikter!

Därför att en övergångstid, som avgör framtiden, nu alldeles särskilt gäller livet, krig eller fred!

Därför att halva mänskligheten, kvinnorna oaktat rösträtten, ej kan genomföra medbestämmanderätten om samhället utan ett organ som uttrycker dess vilja!

1949 blev bladet en tidning och har så förblivit oavbrutet. I *Vi Kvinnor* som 1970 bytte namn till *Vi Män* kan man hitta historien skriven ur ett perspektiv som saknas i annan media – ett radikalt kvinnoperspektiv. Det är tyvärr lika viktigt nu som då, 1947, att *Vi Män* finns. Ett radikalt kvinnoperspektiv på samhället både nationellt och internationellt saknas fortfarande i annan media. Men frågan är just nu hur länge orkar man kämpa i motvind och med hur knappa resurser?! Kvinnobulletinens (*Vi Män* nr 4-96) redaktion valde att satsa sina krafter på annat efter 25 år. Efter det känner vi pressen på oss att fortsätta ännu hårdare, och vi tänker orka ännu ett tag till, mycket tack vare

Inviigningen av NGO-Forum på Olympiastadion under kvinnokonferensen i Beijing 1995.

den positiva respons vi får från läsare, men fler läsare behövs, hjälp till och sprid *Vi Män*!

Vi Kvinnor/Män som källa

För ett år sedan skrev jag boken *Arbete, Bröd, Fred – Historien om 8 mars, Internationella Kvinnodagen, klasskamp och kvinnokamp*. Utan *Vi Kvinnor/Män* som källa hade det varit näst intill omöjligt att få ihop denna historien om kvinnors kamp sedan 1910, då Clara Zetkin på den internationella socialistiska kvinnokonferensen i Köpenhamn föreslog att man skulle inrätta en speciell kampdag för kvinnor.

Det var först när Arbetarkvinnans Internationella Dag 1977 förvandlades till en av FN sanktionerad Kvinnodag som massmedia började intressera sig för 8 mars. Därför har jag valt att fira vårt 50-årsjubileum med att publicera en artikel från nummer 1-47 som handlar om Internationella Kvinnodagen. (se nästa sida).

Arbete, Bröd, Fred har varit centrala krav på Internationella Kvinnodagen i 87 år, men det var kravet på rösträtt som var upprinnelsen till att dagen manifesteras i stort sett över hela världen i dag.

Med tiden slätstruktare kvinnodag

När Arbetarkvinnans Internationella Dag sakta, via en socialistisk feministisk kampdag (70-talet) förvandlades till FN:s Internationell Kvinnodag har också innehållet blivit allt slätstruktare även om alltfler deltar.

Men både kampen för en rättvisare fördelningspolitik och jämställdhet mellan könen är nu viktigare än någonsin. En backlash och en växande feminisering av fattigdomen pågår. Internationella Kvinnodagen är en historisk och en symbolisk dag som borde användas för att understryka dessa båda krav av så många som möjligt utan att udden försvinner.

Gunnel Atlestam

DEKLARATION OCH HANDLINGSPROGRAM FRÅN KVINNOKONFERENSEN I BEIJING

Nu ett och ett halvt år efter FN:s kvinnokonferens i Beijing finns deklARATIONEN och handlingsprogrammet översatt till svenska utgivna av Utrikesdepartementet: *Förenta Nationernas fjärde kvinnokonferens, Peking den 4-15 september 1995.*

Inför den internationella kvinnodagen

Stockholmsavdelningen av Svenska Kvinnors Vänsterförbund hade torsdagen den 6 mars ett välbesökt möte i Kvinnliga Kontoristföreningens lokal. Ordföranden, dr Ada Nilsson påminde i sitt hälsningsanförande om den internationella kvinnodagen den 8 mars, åt vilken kvällens möte var ägnat. En av de socialistiska arbetarrörelsens portalfigurer, Clara Zetkin, som arbetade för att göra kvinnorna, såväl i Tyskland som internationellt, intresserade för kvinnosak och fred, åstadkom ett första internationellt kvinnomöte i Stuttgart 1907. Detta följdes av ett nytt i Köpenhamn den 8 mars 1910, och där beslöts att denna dag härnäst skall firas som de arbetande kvinnornas internationella dag. I Ryssland lyckades det Alexandra Kollontaj, då landsflyktig, att organisera kvinnorna, som 1913 för första gången firade den internationella kvinnodagen. Mötesförbud hindrade en fortsättning av detta arbete, men i mars 1917 trotsade Leningrads kvinnor detta förbud och ordnade ett stort möte, som blev upptakten till marsrevolutionen, vilken sedan banade väg för oktoberrevolutionen. Sedan har denna dag särskilt högtidlighållits i Sovjet och av alla kommunistiska partiers kvinnor.

Under det andra världskriget kom den borgerliga kvinnorörelsen att förena sig i högtidlighållandet av denna dag. Det skedde i Albert Hall i London 1945 under presidium av bl. a. Lady Megan Lloyd George. Hälsningar till mötet sändes från ledande kvinnor i alla de allierade länderna, bl. a. Mrs Churchill, Mrs Roosevelt, Mme Benesj och Mme Chiang kai Chek.

Det är naturligt att Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, som söker ena kvinnorna över klasser och gränser i sin kamp för fred, även vill högtidlighålla den internationella kvinnodagen den 8 mars, och därvid ta upp till behandling aktuella kvinnokrav.

Bland dessa är för dagen löne- och arbetsvillkoren för stora och viktiga grupper av kvinnliga arbetare. Särskilt aktuell är frågan om metallarbeterskornas löner, som de nya avtalen inte gjort mycket för att förbättra. Om detta talade metallarbeterskan fru Anna-Lisa Hallström i ett mycket klarläggande och väl framfört anförande. Fru Gerda Linderot redogjorde för sjuksköterskornas lönefråga och dess

behandling i riksdagen där bl. a. De kvinnliga riksdagsledamöterna förgäves kämpat för en högre lön, och fru Astrid Krokstedt, Svensk Sjuksköterskeförening, kompletterade redogörelsen med en rapport från sköterskornas stora protestmöte i Stockholm emot riksdagens beslut.

Stockholmsavdelningen av SKV gjorde därpå följande uttalande:

Vår stolthet över att äga ett demokratiskt samhällssystem är oberättigad så länge kvinnornas arbete undervärderas. Lika lön för kvinnor och män i samma arbete är ett ofrånkomligt demokratiskt krav liksom en lön som svarar mot ett arbetes art och samhällsbetydelse. Med denna motivering kräver vi i fråga om de kvinnogrupper, vilkas lönefrågor nu är aktuella, samma lön för metallarbeterskor som för metallarbetare och en sjuksköterskelön som motsvarar denna yrkesgrupps ansvarsfyllda arbete och som därför gör det möjligt att fylla samhällets stora behov av kvalificerade sjuksköterskor. Vi stödjer därför helt sjuksköterskeföreningens aktion för bättre lönegradsplacering.

Dr Andrea Andreen gav därefter en fängslande redogörelse för Världsförbundets nyligen hållna rådsmöte i Prag.

C. H.

Eugénie Cotton och Andrea Andreen.

Clara Zetkin och andra kvinnliga rebeller

När Florence Hervé och Ingeborg Nöding granskade tyska lexika på jakt efter bemärkta kvinnor, upptäckte de framförallt deras frånvaro. Det ledde till att de tog saken i egna händer. Nu föreligger ett *Weiberlexikon*, en bok om *Frauenzimmer im Hause Europas* (Fruentimmer i huset Europa) och nu senast ett *Lexikon der Rebellinnen* (Kvinnliga rebellers lexikon).

Lexikon *der Rebellinnen* presenteras omkring 600 kvinnor som förde ett liv som på något sätt "föll ur ramen", som lidelsefullt förfaktade sina idéer och med konsekvens följde dem i praktiken, och som handlade radikalt och motståndskraftigt mot härskarna och tänkte rebelliskt och självständigt tvärs emot förhärskande tidsanda.

Florence och Ingeborg skriver i inledningen till rebellboken:

"Det finns två (företrädesvis manliga) sätt att förhålla sig till berömda kvinnor, att svärta ned eller tiga ihjäl dem. Båda sätten ledsagade och ledsagar de kvinnliga rebellers historia."

Geniala fruntimmer liknar förklädda män

Under 1800-talet valde den aktade och lärde läkaren Dr Paul Julius Möbius och den ansedde filosofen Friedrich Nietzsche den första metoden. Så uttalade sig Möbius:

"Det är allom bekant att så kallade geniala fruntimmer vanligtvis ser ut som förklädda män."

Clara Zetkin talar vid en demonstration 1921.

Bland matematikerna liknar Sophia Germain mest en man. Kowalewsky visar att hälsa och framstående talang har svårt att samsas hos kvinnan. Hon var höggradigt nervös, lidelsefull upphetsning gjorde henne sjuk och gammal i förtid. Germain var en godartad särpling. Châtelet förevisar i sin skamlöshet urtypen för en degenererad kvinna."

Och hans samtida Nietzsche säger:

"Om en kvinna känner böjelser efter lärdom är det i regel något fel på hennes sexualitet."

Att tiga ihjäl

Hundra år senare ser det inte mycket bättre ut. Nu praktiseras mest den andra metoden, att tiga ihjäl. I 1995/96-års lexika? Förekommer så gott som inga kvinnor. Bland 53 utmärkande personligheter porträtterade i *Deutschland, Geschichte in Lebensbildern* (Tyskland, historia i biografier) återfinns inte en enda kvinna.

I *Lexikon des deutschen Widerstandes* (lexikon över det tyska motståndet) från 1994 finner vi 41 kvinnor och 457 män. I lexikonet *Klassiker deutschen Denkens* (tyska tänkandets klassiker) återfinns på dess 760 sidor en enda kvinna: Hildegard von Bingen, och i Tyska Bankens kalender för 1996: *Meister der Moderne – Künstler des 20. Jahrhunderts* (moderna mästare – 1900-talets konstnärer) presenteras bland tolv porträtt inte en enda kvinna ..."

Clara Zetkin, exempel ur rebell-lexikonet

CLARA ZETKIN, tysk kvinnorättskämp och socialist, född 5.7. 1857 i Wiederau, död 20.6.1933 i Arkangelskoje, Ryssland. För kejsar Wilhelm II var hon "det tyska rikets farligaste häxa", för den franske poeten Louis Aragon "den nya tidens kvinna – kvinnan som är mannens jämlike".

Clara Eisner härstammade från en familj som kände samhörighet med den franska revolutionens ideal. Hon engagerade sig i arbetarrörelsen i en stormig tid med antisocialistiska lagar och följde slutligen sin livskamrat Ossip Zetkin till Paris i exil. Åren hon tillbringade där, med två barn, blev hennes politiska bildningsår.

Som företrädare för kvinno- och arbetarrörelsen, som socialist, pacifist och feminist initierade hon 1910 den Internationella Kvinnodagen och krävde redan i början av detta århundrade "Kvinnans fulla

*Florence Hervé är född i Frankrike 1944 men lever och verkar i Tyskland som docent och publicist. Ingeborg Nöding, också född 1944, är sociolog och arbetar som journalist och referent i vuxenutbildningen. Båda är ansvariga redaktörer för tidskriften *Wir Frauen, Vi Mänskors motsvarighet* i Tyskland.*

människovärde" och "rätten att som kvinna bestämma över sig själv", som hon skrev i *Studenten och kvinnan* (1889).

Hon engagerade sig också lidelsefullt för kvinnans rätt till förvärvsarbete och rätt att organisera sig (i den socialistiska tidskriften *Die Gleichheit*, vars redaktör hon var) och i tal på den internationella arbetarkongressen (1889). Hon talade för kvinnors rösträtt, för självständiga kvinnostrukturer och mot kriget.

Clara Zetkin var väninna till Rosa Luxemburg. Hon var pedagog, litteratur- och konsthistoriker, journalist, talare och inte minst rebell i det politiska som i det privata livet. Hon levde utan äktenskapsintyg med sin man och efter hans död tvekade hon inte att åter ingå en fri förbindelse, med målaren Friedrich Zundel, 18 år yngre än hon. De gifte sig senare. Som vänsterradikal avlägsnades hon ur ledningen för *Die Gleichheit* och uteslöts 1917 av den socialdemokratiska majoriteten.

Senare anklagades hon av kommunistpartiet för högeravridning, vilket ledde till hennes utträde ur de ledande kommunistparti-organen. 1918 beslöt Clara Zetkin att "kämpa där livet är". Hon blev president för den "Röda hjälpen" i Tyskland och

sedan för den "Internationella Röda hjälpen).

Redan 1923 hade hon en allvarlig uppgörelse med fascismen. Som ålderspresident i parlamentet manade hon till bildande av en antifascistisk enhetsfront mot nazisterna. Hennes sista levnadsår tillbringade hon ofta i Sovjetunionen. Hon var begeistrad av oktoberrevolutionen, men hamnade snart i opposition med Stalin.

Erni Friholt

SVENSK MOTSVARIGHET

Vi Mänskors redaktionskommitté känner sig mycket inspirerad av Florence och Ingeborgs rebellexikon. Därför planerar vi att ge ut en motsvarighet till det, med företrädesvis nordiska rebelliska kvinnor.

Det skulle bli vår födelsedagspresent till Vi Mänskors 50-årsdag. Men därtill behöver vi er hjälp, kära läsare. Skriv, ring, faxa om alla de rebelliska kvinnor ni känner till och vill ha med i vår kommande rebell-bok! Telefon 031 - 42 28 94, fax 031-14 40 28, e-mail gunnel@tripnet.se

Sjuksköterskor är fortfarande felavlönade

På Internationella Kvinnodagen 1947 tog man upp aktuella kvinnokrav såsom löne- och arbetsvillkoren för sjuksköterskorna. Hur är det i dag 50 år senare? Inger Karlsson har frågat Ninni Carlsson-Eriksson, ordförande för vårdförbundet SHSTF i Värmlands län.

Hej, hur är läget för sjuksköterskorna i dag 1997?

– Jag tycker fortfarande att vi är felavlönade. (Medianlönen ligger på mellan 15-16.000 kronor.) Trots två lokala så kallade Löneöversynsförhandlingar under 1996. Vi har inte lyckats höja lönerna tillräckligt, konstaterar Ninni.

Men hon är inte uppgiven. Istället berättar hon entusiastiskt om alla framtidsvisioner som ska förändra yrket och ge det ökad status. Vårt samtal tar fart. Vi kommer snabbt in på de stora förändringarna i sjukvården. Rationaliseringar, omorganisationer och sjuksköterskor som har egna mottagningar. Det är mycket vanligt i USA tydligen, men blir numera allt vanligare även i Sverige. Och specialkompetens ger resultat lönemässigt.

En specialistsjuksköterska i Värmland med egen mottagning fick i fjol en lönehöjning på otroliga 4.700 kronor! Och tjänar nu 21.000 kronor i månaden. Det är något nytt och ovant för sjuksköterskor!

– Det är här framtiden finns för många sjuksköterskor, berättar Ninni. Undersökningar i USA har visat att patienter har lättare att ta till sig budskap om t.ex. livsföringsförändringar från sjuksköterskor på egna mottagningar än när det serveras på mer traditionellt vis i vårdapparaten. Det är alltså kostnadseffektivt på arbetsgivarspråk.

Måste springa fortare

Hur har då alla nedskärningar drabbat sjuksköterskorna?

– Både positivt och negativt, säger Ninni. På de områden där man tänkt om och utvecklat funktionerna klarar vi oss. Men för andra innebär nedskärningarna bara att de måste springa fortare.

Forskning är viktigt för sjuksköterskornas framtida status. Det betonar Ninni flera gånger under vårt samtal.

– En professur i omvårdnad betyder mycket i arbetet med att uppvärdera sjuksköterskejobbet, berättar Ninni.

Vad är då omvårdnadsforskning för någonting

egentligen? Hur forskar man i det?

– Det är mycket enkelt att förklara, säger Ninni. Ta t.ex. olika ätstörningar. Mycket erfarna sjuksköterskor har under årens lopp lärt sig hur man får en patient som haft slaganfall att äta. Med forskningen får man ner erfarenheterna på pränt. Nya sjuksköterskor kan ta del av kunskapen och de senaste rönen inom just sitt område. Kvaliteten på omvårdnaden ökar.

Kamp för högre löner

Men gång på gång under vårt samtal återkommer Ninni till att sjuksköterskornas låga löneläge är en kvinno- och jämställdhetsfråga. Det är bara så. Det är kvinnor som är sjuksköterskor i de flesta fall. Och kvinnor har i allmänhet lägre löner än män. Men sjuksköterskorna har stolta traditioner att försvara när det gäller kampen för bättre arbets- och lönevillkor.

Ninni berättar för mig om Gerda Höjer, i många år aktiv i Svensk sjuksköterskeförening. Dessutom satt hon i riksdagen för folkpartiet 1949-60. Hon samlade in samtliga anställningsbevis för Sveriges sjuksköterskor (då statligt anställda) och åkte till riksdagen. Där la hon upp anställningsbevisen och meddelade att om inte sjuksköterskorna fick högre löner så skulle dom säga upp sig allihopa!! Och då fick sjuksköterskorna högre lön. Den aktionen är fortfarande den mest lyckade i kampen för högre löner till Sveriges sjuksköterskor.

Inger Karlsson

KVINNOR FÅR SÄMRE VÅRD ÄN MÄN

Speciellt gäller detta kvinnor med diabetes och missbruksproblem. Orsaken sägs vara brist på kunskaper om kvinnor. I Sverige är det fortfarande för det mesta manskroppen som är norm vid t.ex. läkemedelsutprovning. I USA finns det numera krav på att både kvinnor och män ska ingå i all medicinsk forskning där det är möjligt. Kanske kommer det att bli så här också. Den statliga utredningen *Jämställd vård* är nu ute på remiss och i vår väntas regeringen skriva en proposition i ämnen som riksdagen sedan får ta ställning till.

Källa: Beda & Kal

Utbildad men inlåst

Clara-Beata Bodin, 19 år, bodde för några år sedan med sin familj i Jordanien. Nu har hon varit tillbaka och förändringarna är påtagliga.

I Jordanien, som kallas Mellanösterns mest "liberala" land, har tjejer liksom killar tillträde till alla högre utbildningar. Men en mil från huvudstaden Amman ligger avsides ett privat universitet för endast flickor. Här finns alla fakulteter, från naturvetenskap till humaniora.

Universitetet har, sägs det, landets bästa lärare åt ca 600 studenter i åldern 18-23 år. Vilka är då de som läser här och varför, när alla vanliga universitet står öppna även för flickor?

I ett alltmer fundamentalistiskt samhällsklimat, vilket som bekant innebär en inskränkning av kvinnans frihet, väljer många föräldrar att placera sina döttrar i skolor så långt bort från män och yttrevärld som möjligt.

På universitetets studenthem bor under terminen ca 400 tjejer, inflyttade från alla hörn av arabstaterna. Skolavgiften uppgår till ca 50.000 kr per termin, så det är relativt välbeställda unga damer från t.ex. Syrien, Saudiarabien, Golfstaterna, Sudan, Irak och Egypten som läser här.

Skolan har gott rykte inte bara för sin höga utbildningsstandard utan för att den stora, bevakade järngrinden till området stängs varje dag klockan 21. Det skall inte finnas någon chans att ta sig in till Amman om kvällen eller ta emot besök. Flickorna ska ägna fritiden åt studier och bön. Många hundra mil därifrån sitter föräldrar i trygg förvisning om att deras döttrar är i kyskhets inlåsta. Men så är naturligtvis inte fallet.

Grindvakten mutas

På skolan studerar även 200 dagstudenter och en av dem är min barndomsvän Nadera, vi gick mellanstadiet tillsammans på amerikanska skolan i Amman.

Nadera och hennes vänner sitter i den stora matsalen och berättar för mig om hur det egentligen står till med moralen här. Pojkvänner smugglas in genom fönster och grindvakterna mutas med både det ena och det andra. Uppfinningsrikedomen frodas i fångenskapen.

Matsalen är full med unga arabiskor. Det verkar

inte finnas så mycket mer att göra än att äta, skvallra och röka. Alla röker.

– Rökning är absolut inte accepterat av våra föräldrar, berättar en bolmande brud med hiphop-mössa. Här och ute på stan är de enda ställen man kan ta en cig.

Men även på skolområdet finns moralens väktare. Vissa tjejer ser det som sin uppgift att upplysa sina klasskamraters vårdnadshavare om allt "opassande" deras döttrar håller på med. De ringer anonyma telefonsamtal och berättar om cigaretter, alkohol och hemliga pojkvänner.

– Det gäller att passa sig, man måste vara på sin vakt mot de där i hijab. Uppskattningsvis är hälften av alla tjejer i salen beslöjade, de bär den traditionella vita huvudduken hijab. En del har den till jeans och tröja, andra till långklänning i brunt eller grått. Vissa har även handskar.

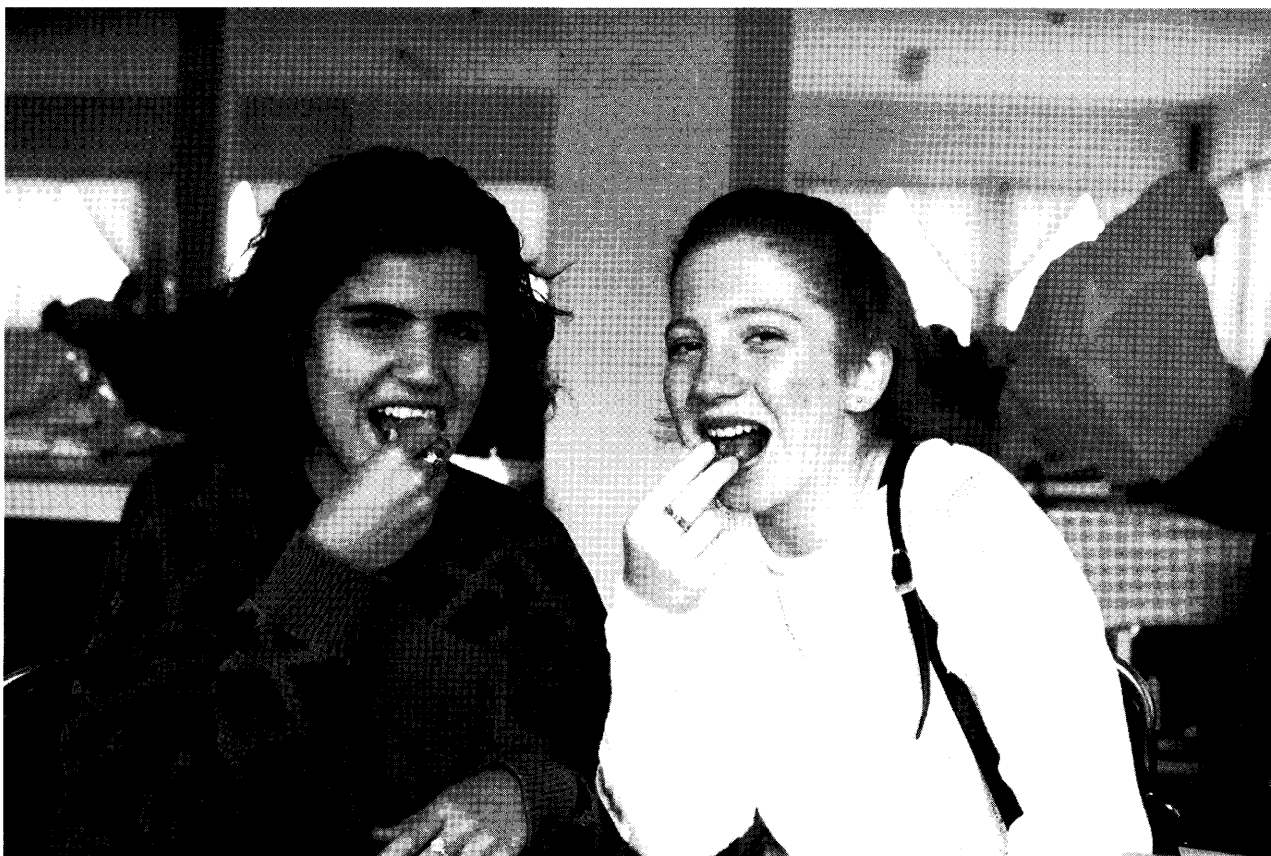
Kön till bespisningen är lång. Här väntar hungriga elever på lunch ur det underbara, kryddade och oljiga arabiska köket. De inkvarterade äter här, eftersom de inte kan ta sig ut. De blir tjocka och slöa, gömmer sig alltmer under de stora klänningarna.

– De får inga pojkvänner, och därför vill de förstöra för oss andra, förklarar en rödlätt syriska.

Hög musik strömmar ur högtalarna, melodislingorna lockar till nöje och rytmer till upp-

Clara-Beata Bodin flyttade från Jordanien för sex år sedan. I oktober förra året besökte hon landet på nytt och fann att allt fler kvinnor är beslöjade.

Clara-Beata Bodins barndomsväninna Nadera med väninna i universitetets skolmatsal.

– Jag ska aldrig bära slöja och jag vill ha ett bra jobb, säger Nadera bestämt. Barn vill jag ha efter 25 och jag ska låta dem gå på dagis istället för att stanna hemma!

sluppen dans. Här gäller det dock att hålla sig på mattan. De obeslöjade rör sig runt i salen, skrattar högljutt och diskuterar öppet sina pojkvänsproblem och stränga föräldrar. En krullhårig tjej storgråter. Alla kompisarna tröstar medkännande när hon berättar hur hennes mamma i går fick reda på att hon har en kille. Någon har skvallrat. Nu betraktas hon som en falsk lögnerska av hela familjen och har utgångsförbud.

– Sådana här problem brottas vi med varenda dag, säger Nadera och rättar till sin pagefrisyr. Slöja är det enda våra föräldrar inte kräver av oss.

Fundamentalistisk propaganda

Bruket av hijab har ökat i Jordanien de sista åren, mycket beroende på att fundamentalistisk propaganda har påverkat föräldrarna men också på att flickorna själva väljer att bära slöja. Vissa av trosskäl, men många gör det för att slippa känna sig uttittade och få höra kränkande kommentarer då de rör sig ute på mer mansdominerade platser. Anledningen till beslöjning är att håret kan verka upphetsande på mannen.

– Detta kan jag inte förstå, säger Nadera. Korta kjolar eller urringningar okej, men mitt hår är ju något naturligt vackert, som man måste ha rätt att visa. Vad är det för mening med att klippa en ny

frisyr när ingen får se den?

En enda regel för killars utseende kommer hon på efter en stunds tänkande.

– Vet du, killar får inte ha shorts kortare än knähöjd!

Detta har i alla fall jag svårt att se som motprestation till att täcka sig med slöja, klänningar och handskar. På skolan finns en telefonautomat. Till den ringlar kön ännu längre än till bespisningen.

– Hemma kan vi ju inte ringa till våra pojkvänner, så här är enda möjligheten att bestämma möte eller bara snacka, berättar den libanesiska skönheten Nadina, med sitt svarta hår och klara hy.

Ofta får man stå i en hel timme för att få ringa. Ett tag fanns en automat där man kunde prata hur länge man ville för tio piasters. Detta ledde nästan dagligen till upplopp och bråk mellan alla kära tjejer. De var tvungna att ta bort den.

Efter skolan är kafé eller restaurang de enda ställen där man kan träffa sin pojkvän. Många restaurangägare ser fördelarna i smusslet och inrättar speciella avdelningar för par. Dessa ställen blir såklart välbesökta.

Tillsammans med Nadera träffade jag många par i min egen ålder och det som förvånade mig var att de inte visade varandra några som helst ömhetsbetygelser. Här håller man inte ens varandra i

handen när andra ser på. (Det är bara killar som håller varandra i handen, när de är kompisar.) Att kyssas offentligt är otänkbart. Det går inte, folk iakttar och ryktet sprider sig.

– Skulle vår hyresvärd få se mig och min kille ensamma hemma skulle vi kunna bli vräkta! förklarar en söt flicka i sällskap med sin pojkvän på ett av de hundratals nyöppnade utställena.

Idéer om demokrati bortmanipuleras

Jordanien försöker införa västerländska frihets- och demokratibegrepp, men istället växer sig fundamentalismen allt starkare då folk förstår att alla inte kommer att få det lika bra. I det ständigt modernare landet vrids samtidigt klockan tillbaka mot den teokrati där kvinnor återigen täcks med slöja, hindras utbilda sig och arbeta utanför hemmet. Kvinnorna halkar efter i utvecklingen p.g.a. religionen.

Den algeriska författarinnan Aicha Lemshe menar, i en intervju jag nyss läst, att när det kommer till kritan manipuleras alla vackra idéer om utbildning, demokrati och religion i de arabiska länderna. Ledarna tillämpar idéerna för sina egna syften men inbegriper aldrig folkets flertal, än mindre kvinnorna. Det arabiska samhället är slutet och verklig jämlikhet mellan könen kan aldrig åstadkommas utan att tillämpa den islam som fanns under profeten Mohammeds tid. Då rådde verklig

jämlikhet, menar Aicha, som lever i exil i USA p.g.a. sina alltför frispråkiga böcker.

– Jag ska aldrig bära slöja och jag vill ha ett bra jobb, säger Nadera bestämt. Barn vill jag ha efter 25 och jag ska låta dem gå på dagis istället för att stanna hemma!

Visst tycker många arabiska tjejer som hon, men ett flertal av dem som går på universitetet vet att deras examen inte betyder något. De kommer aldrig att skaffa sig ett yrke, de kommer att gifta sig efter avslutad utbildning. Att de faktiskt tagit en universitetsexamen handlar mycket om att deras föräldrar vill visa att de haft råd att låta dottern studera och det gör henne attraktiv på äktenskapsmarknaden. Hon ska vara en modern kvinna i ett uråldrigt system. Vara vacker men inte visa det.

Utbildad men inlåst. På kvällen smider vi planer för att gå ut. Nadera tjarar länge på sina föräldrar för att få tillåtelse att ta mig med en timme till ett populärt kafé. Men inte åker vi dit inte, utan till en bar där några killkompisar väntar. Redan efter trekvart måste vi dock åka hem.

Nadera har munnen full av tuggummi så att det inte ska märkas att hon rökt en cigarett. Väl hemma igen berättar hon detaljerat för sin mamma om vårt kafébesök, vilket kaffe vi drack, vad det kostade och vems bil vi såg. Själv undviker jag att bli tillfrågad.

Clara-Beata Bodin

RENÄSSANS FÖR ISLAM I JORDANIEN

På grund av folkets uppror på 80-talet mot de enorma prishöjningar som Internationella Valutafonden ställt som krav för "hjälp" till Jordanien "tvingades" kungadömet Jordanien genomföra en rad demokratiska reformer. 1993 infördes för första gången flerpartival. Jordanien anses vara arabvärldens mest demokratiska land. Trots detta har islam gått en renässans till mötes i Jordanien liksom i flera andra länder de senaste tio åren. Bl.a. bär kvinnor i allt högre utsträckning slöja. 93% av invånarna är muslimer.

Även om Jordanien formellt inte är en islamisk stat, och författningen garanterar religionsfrihet, så är all lagstiftning runt familjen baserad på islamisk lag – shaira.

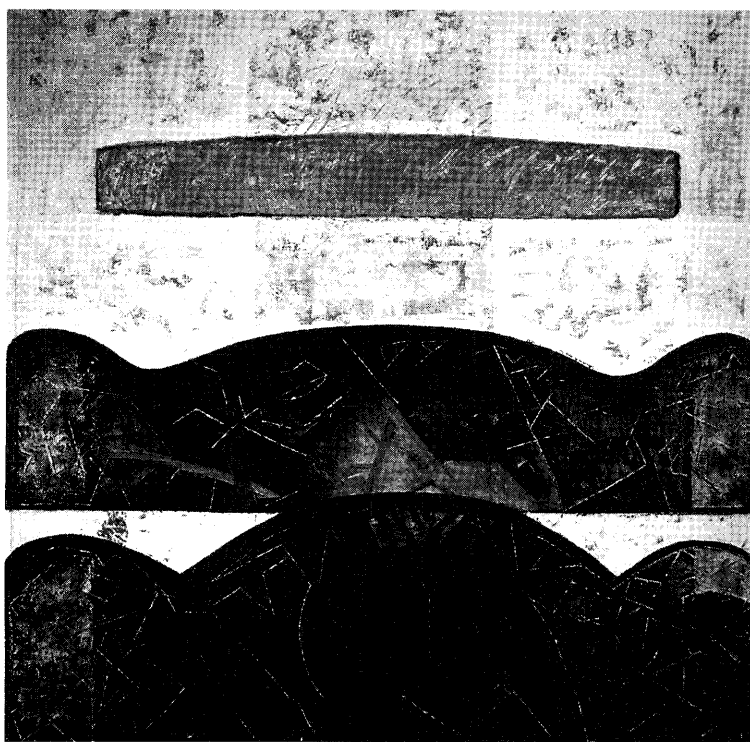
Jordanien är en av världens största exportörer av fosfat. Landet drabbades hårt av Kuwaitkrisen då mycket stor del av deras

export brukade gå till Irak. Arbetslösheten är i dag 25%, men fortfarande är sjukvården fri och relativt väl utbyggd.

Jordanien, som blev en självständig stat från Storbritannien 1946, är uppdelat i två delar; dels östbanken dvs området öster om floden Jordan och dels Västbanken som Israel ockuperar sedan 1967. Innan staten Israel bildades beboddes Jordanien huvudsakligen av beduiner men sedan dess har palestinska flyktingar i olika omgångar kommit till Jordanien. Av landets 4 miljoner invånare är knappt hälften flyktingar från Palestina. Utbildningsklyftorna mellan de två befolkningsgrupperna var mycket stor och för att minimera denna skillnad har Jordanien byggt ut skolväsendet. I dag har alla rätt till 10-årig skolgång, varav 10% går i privatskolor.

Källor: Utrikespolitiska institutets skrifter och Bra Böckers Lexikon.

Konstnärsporträttet

DAGEN – ibland tolkar hon skärgårdslandskapet som i denna målning som har en intensiv varm gul-orange-röd färgton och dött svart.

SYFABRIK, blyertsteckning. På 70-talet studerade Linda textilindustrin och gav sin bild av hur de kvinnliga arbetarna hade det.

Linda Lundgren

Linda Lundgren målar natur och landskap, men utan att de är direkta avbildningar. Det är snarare fråga om en slags inre bilder hon ger gestalt åt med yttre form av blad, klippor eller jord.

Hon utbildades på Valands konstskola i Göteborg under 1970-talet. Vid den tiden målade hon och de flesta konstnärer omkring henne föreställande bilder med politiska förtecken och framför allt människor i arbete. Det var säkert en svår skola. Linda tog sig ut till textilindustrin för att studera och skissa och gav sin bild av hur de kvinnliga arbetarna hade det. Hon målade flödigt och med känsla.

När hon reste till Mexiko kom det delvis att förändra hennes bildvärld.

Men det var först några år senare som innehållet i hennes bilder och sättet att måla helt förändrades. Det var i och med att familjen flyttade från Göteborg till Lysekil, en lugnare miljö norr om Göteborg. Då kom naturen att bli ett dominerande tema för hennes konst. Hon målade närbilder av naturen, t.ex. en rotklump med rottrådarna som ett virrvarr i en naturens egen ordning skildrad med en härligt sensuell penselföring.

Det nya temat inspirerade henne också till ett nytt sätt att måla. Dukarna växte i format. Därmed kände hon en större frihet att pröva nya idéer.

Hon målar nu upp en grund i temperafärg, vilken

hon täcker med flera lager av oljefärg uppstruken med en spackelkniv. Därpå ristar hon sig ner till grunden med en morakniv. Penslarna använder hon ytterst sparsamt.

Motiven och formerna härrör oftast från den lilla jordplätten utanför ateljéfönstret. *Jordform*, *Frökapsel* eller *Svart blad*. I Fröodlarens landskap bildar ristningarnas tecken sitt eget landskap i bilden, som en svåråtkomlig värld. Ibland tolkar hon skärgårdslandskapet som i *Dagen* och *Natten*. Målningarna har en intensiv varm gul-orange-röd färgton och dovt svart.

När jag en solig höstdag reste ut till Lysekil för att möta Linda i hennes ateljé, kom jag att känna som om naturen därute lånat sin färg till hennes målningar. Aldrig förr hade jag upplevt den varmt röda färgtonen som dominerade naturen i den röda graniten på klipporna runt Lysekil. När jag sedan såg de mäktiga målningarna i atljén av klipporna och havet i starkt motljus med bergskrönen som gyllene kanter, och förstod att de också hade formen av den lilla jordbiten utanför fönstret, kände jag det stora i det lilla. Den yttre formen är bara en förövändning för henne för att få skapa sina egna inre landskap och få fördjupa sig i sig själv för att skildra växandet, och förgängligheten.

Lena Boëthius

"Mina tankar känner inga gränser"

"Jag har redan tillbringat 14 år av mitt liv framför fängelseportar, har utsatts för påtryckningar, tagits i förvar och torterats. Min man har på grund av sin politiska hållning suttit 15 år i fängelse. Vi har inte gett efter, och kommer inte att göra det."

Kvinnan som skriver detta, sitter sedan två år tillbaka i centralfängelset i Ankara, Turkiet. Och hon ska sitta ytterligare 13 år. Hennes brott? Som vald parlamentsledamot, tillika kurdisk kvinna, försvarade hon modigt kurdernas rätt till sin kulturella identitet. 1974 uppmanade hon parlamentet till samarbete mellan det kurdiska och det turkiska folket, på kurdiska – ett språk som inte ska få finnas.

En kurdisk kvinna som var "en helt normal ung kvinna, som bara strävade efter lite glädje och lycka i sitt liv", så beskriver Leyla Zana sig själv. Men händelserna i anslutning till militärkuppen, och den barbariska behandlingen hon utsattes för, förvandlade henne till en politisk aktivist med järnhård beslutsamhet.

Hon fick varken lära sig läsa eller skriva som barn, giftes bort som 14-åring med en 20 år äldre man och dömdes till tystnad. "Tig kvinna" hette det också i parlamentet. Men hon teg inte, utan sörjde för att offren för terror, tortyr, sexuellt våld och förtryck inte förstummas. Kvinnan, som fick Sacharovfredspriset, har inte stort hopp om att komma ut ur

fängelset. I denna korrupta stat kan man inte förvänta sig någon politisk amnesti. Återstår att andra europeiska stater trycker på NATO-medlemmen, medlemmen i Europarådet och i EU:s tullunion, Turkiet.

I slutet av april väntas en dom från EU-domstolen angående de fängslade kurdiska parlamentarikerna. För att utöva påtryckningar på de länder som fortsätter att leverera vapen till Turkiet och för att alarmera offentligheten har över 3.000 kvinnor förklarat sig beredda att sitta av en dag i fängelset för att minska Leyla Zanas återstående fängelsetid – 4.745 dagar. Bland dessa återfinns Danielle Mitterand, Angela Davis, Vandana Shiva, Wangari Mathai, Helena Kekkonen, Elfriede Jellinek (känd författare från Österrike) och Johanna Dohna, (kvinnominister från Österrike), kvinnliga ledamöter från EU-parlamentet, och den tyska riksdagen, ordföranden för ett stort antal internationella kvinnoorganisationer (bl.a. från Sverige), författare, skådespelare, konstnärer och många alldeles vanliga kvinnor – och män. I början av december 1996 försökte sju kvinnor från Tyskland överrätta namnunderskrifter till statspresident Demirel i Ankara. Då kvinnorna inte heller tilläts besöka Leyla Zana i fängelset anordnade de ett protestmöte utanför fängelseportarna. De lade ner blommor i de kurdiska färgerna, vecklade ut en banderoll med krav på Leyla Zanas frigivning och läste upp en appell. Det gav ett starkt eko i offentligheten och i turkiska medier. "Nu kommer till och med kvinnor från Tyskland och ockuperar våra gator ..." hette det på turkisk TV. Vi lyckades inte få Leyla Zana fri. Vårt kvinnoinitiativ "Frihet för L.Z." fortsätter med namninsamlingarna åtminstone till 8 mars. I ett brev till en vän skriver Leyla Zana: "Mina fängelsevakter kan spärra in min kropp, men som du ser, känner mina tankar inga galler, inga förbud och inga gränser."

Florence Hervé (översättning Erni Friholt)

Florence Hervé är initiativtagare till kampanjen för Leyla Zana, redaktör för kvinnotidskriften *Wir Frauen*, författare och debattör. Hon deltog också i resan till Ankara.

Vill du underteckna uppropet för Leyla Zana, skicka ditt namn till Vi Mänskors redaktion. Vill du skriva något uppmuntrande brev eller vykort till Leyla Zana så är adressen: Ulucanlar Merker, Kapaly, Ceraevi, Ulucanlar, Ankara, Turkiet.

BILD: BRIGITTE SCHUBERT

Utanför fängelset i Ankara. På banderollen står: Frige Leyla Zana. Vi övertar en dag i fängelset.

och ett oändligt antal dagar...

– Hon borde få nobelpriset, sa Märta Tikkanen på Bok & Bibliotek i oktober när hon presenterade Solveig von Schoultz och hennes diktning. Men en dryg månad senare var detta för sent.

Birgitta Boucht, författare och redaktör för den finlandssvenska systertidskriften *Astra Nova* tecknar här ett personligt porträtt av Solveig von Schoultz.

Solveig von Schoultz dog den 3 december 1996. Några dagar tidigare hade *Astra Novas* presentkort kommit från tryckeriet, med en dikt av Solveig på baksidan:

HÄR

*Vad jag längtar efter:
samma rutiga gamla blus
samma slitna tröja
samma skrivbord
samma himmel utanför fönstret
en bit verklighet under luppen
och ett oändligt antal dagar.*

Det är en dikt ur samlingen *Molnskuggan* som utkom i oktober 96. Dikter med intensiv närvaro, en blick som inte väjer för något, inte för det komiska, inte för det tragiska.

DRÖM

*Jag simmar med en fågel nerklöst i ryggen
hur kan man simma med en flaxande fågel
nerklöst i ryggen
den kan inte lyfta
jag kan inte dyka
jag simmar med en fågel nerklöst i ryggen.*

Solveig von Schoultz har betytt oändligt mycket för finlandssvenska författare. Småningom kommer vi att få veta hur mycket. För mig var hon länge en respekterad, avlägsen kvinna som jag inte vågade närma mig. Sedan blev hon en av de mest intresserade och aktiva när kvinnliga författare träffades för att diskutera sina arbetsvillkor. Hon verkade uppskatta våra möten, hon ville hålla på länge, fundera vidare, inte lämna något oavslutat och ogjort.

Hon uppmuntrade och stödde. Inte minst var hon intresserad av *Astra Novas* öden. Själv verkade hon som redaktör för tidskriften på 40-talet, skrev om sociala och kulturella frågor. Nu frågade hon varje gång vi träffades: hur går det för *Astra Nova*? Jag håller tummarna för er. Jag gläder mig med er.

Hon skrev uppmuntrande kort när numren kom ut. Hon höll kontakt. Hon är en av de få jag känner som svarade också på tackkort! När jag läst *Molnskuggan* i ett enda svepande andetag skrev jag ett kort till henne och tackade för läsupplevelsen. Några veckor senare fick jag svar. Då var hon redan svårt sjuk. Men orkade fortfarande intressera sig för andra.

Hon hade så många sidor. Var tillbakadragen och nästan blyg i många sammanhang – samtidigt som hon var sprudlande social i rätt sällskap.

– Skall ni alla gå hem redan? Klagade hon på Författarföreningens fester. Vad är det med unga människor nuförtiden? Klockan är inte ens tolv ännu! Vi är många som saknar henne. Men texterna finns. Dikterna.

*Dikterna? Sa han
såg sig om över axeln
de gör mig nervös
får de syn på dej
kommer du aldrig undan.*

Och prosan. Den kloka eftertänksamma starka prosan. *Längs vattenbrynet* kom 1992. I den firar Solveig von Schoultz jul, då, nu, i ett oändligt antal dagar.

Birgitta Boucht

Solveig von Schoultz
5.8. 1907 – 3.12. 1996.

BILD: EVY NICKSTRÖM

Att övervinna svårigheter

Hennes kropp blir "ett magnifikt monument över människans andliga seger över svårigheter" skriver Nozipo Maraire, född i Zimbabwe, nu studerande i USA. Elisabeth Göst träffade henne och Buchi Emecheta från Nigeria på bokmässan i Göteborg. Men Elisabeths alldeles speciella favorit bland de böcker av afrikanska kvinnliga författare hon läst är skriven av Tsitsi Dangarembga.

Ett genomgående tema i Buchi Emechetas författarskap är olika typer av förtryck. På bokmässan talade hon om rasism och kvinnors rättigheter. Som svart kvinna har hon erfarenhet av både rasdiskriminering och manlig maktfullkomlighet.

Boken *En kvinna en mor* som på engelska har den ironiska titeln *The joys of motherhood* (moderskapets glädje) bygger till stor del på

Emechetas egen mors liv. Den skildrar det hårda livet för en kvinna som flyttar från sin hemby på Nigerias landsbygd till Lagos, huvudstaden, för att leva som hustru till en man hon aldrig träffat. De får nio barn som det blir hennes uppgift att försörja, såväl när mannen finns hos dem som när han tvingas ut i första världskriget av engelsmännen.

Hon finner sig i sitt öde, även när mannen tar sig en andra yngre hustru, och sliter och kämpar för att barnen, främst söner, ska kunna få gå i skolan. Under hela sitt liv får hon ingenting tillbaka för alla uppoffringar, men äldste sonen ser till att hon får en storslagen begravning.

Som läsare kan man nästan känna sig provocerad av kvinnans undfallenhet, och Emechetas berättar hur hon själv bönföll sin mor att bryta med de gamla sedvänjorna. När hon misslyckades med att övertala modern att leva ett självständigare liv blev hon så arg att hon inte talade med henne på flera år.

Bröt sig loss

Buchi Emecheta föddes i Lagos i Nigeria 1944. Hon

gifte sig tidigt och var vid tjugotvå års ålder fembarnsmor, försörjde man och barn, först i Lagos och sedan i London, medan mannen studerade. Men när han brände upp manuset till hennes första bok tog hon barnen med sig och lämnade honom.

Efter skilsmässan började hon studera sociologi vid sidan av sitt heltidsarbete samtidigt som hon skrev. 1974 kom hennes första bok ut. Sedan dess har hon skrivit ett dussintal romaner, en självbiografi, barn- och ungdomsböcker och TV-pjäser.

Destination Biafra

Romanen *Destination Biafra* har ett helt annat tema, den skildrar Biafrakriget. Huvudpersonen är en ung överklasskvinna som blir soldat och får till uppgift att ta sig fram genom inbördeskrigets Nigeria till Biafra för att försöka medla och mäkla fred.

Det är en stark skildring av krigets vansinne, av effekterna av de infödda ledarnas girighet och maktgalenskap, som underblåses av engelsmännens dubbelspel för att behålla den ekonomiska makten över oljan. Det framgår också tydligt hur grymt civilbefolkningen drabbas.

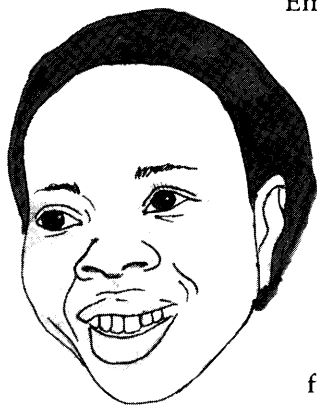
Under den här tiden befann sig Emecheta i London, men flera av hennes släktingar och vänner dog i kriget. Boken bygger på vad överlevande berättat och Emechetas egna efterforskningar. Den kändes svår men nödvändig att skriva.

Zenzele – ett brev till min dotter

Varje rynka i ansiktet har sin historia och de skrupna gamla bröstet har gett näring och styrka åt sex barn. Hon är stolt över de märken livet lämnat på henne. De är vittnesbörd om den kärlek hon gett sin familj och därmed gör de henne vacker. Hennes kropp blir "ett magnifikt monument över människans andliga seger över svårigheter".

I boken *Zenzele – ett brev till min dotter* låter författarinnan Nozipo Maraire en äldre kvinna visa upp sin kropp för sin svärdotter. En kropp långt ifrån det västerländska idealet.

Nozipo Maraire kommer från Zimbabwe (fd Rhodesia), men bor nu sedan tretton år i USA, där hon studerar neurokirurgi. "Zenzele – ett brev till min dotter" är hittills hennes enda bok. Romanen är utformad som ett långt brev från en afrikansk mamma till hennes dotter som just har rest utomlands för att studera. Där skildras olika

Nozipo Maraire tecknad
av Susanne Willgren.

INGEN DIALOG MED AASE BANGS ATTITYD

Debatten om tantmaffians vara eller icke vara fortsätter. Marie Ericsson och Mia Hanström svarar här Aase Bang.

Först och främst måste vi uttrycka att vi känner den största tilltro till kvinnor som arbetar inom freds-, miljö-, solidaritets- och kvinnoorganisationerna. Vi beundrar den kraft som finns hos dessa kvinnor att år efter år engagera sig i kvinnofrågor.

Men Aase Bangs svar känns i vissa stycken som en klapp på huvudet. Vår idé och inställning är att unga kvinnor och flickor har något att tillföra kvinnorörelsen och att det verkliga mötet mellan generationer kan ge frukt både vad det gäller att se verkligheten och finna nya strategier och metoder.

Med Aase Bangs attityd "sen när ni har förstått, /.../låt ungdomarna försöka själva, /.../ ni är välkomna när ni insett osv", kan aldrig en verklig dialog, ett verkligt möte uppstå eller bli av. Det förhållningssättet splittrar omedvetet grupper av kvinnor att med kraft driva arbetet för kvinno-kampen. Det förhållningssättet ger inte chansen till verkliga möten och tyder på att man inte riktigt tar

de unga och deras erfarenheter på allvar.

De förslag vi lyfte fram var följande:

- Skapa därför ungdomsgrupper inför stora arrangemang som kvinnokonferenser, Kvinnor Kan etc. Skapa organiserade "mötestillfällen" där verklig dialog på lika villkor förs.

- Skapa utrymme och organisera så att det sker möten mellan unga och vuxna

- Kvotering!

Unga kvinnor finns, men det måste till kvotering för att synliggöra dem och ge dem utrymme!

- Ge unga kvinnor plats och ta det de säger på allvar!

- Ta deras åsikter på allvar!

Problemet är att vuxensamhället har svårt att ta tillvara den kraft som unga kvinnor har. För att nå en dialog så måste vuxna kvinnor inbjuda tjejerna istället för att säga att de inte har fattat någonting och är ointresserade av kvinnofrågor. Och då ska de vara välkomna till någon organisation där vuxna inte redan har bestämt alla spelreglerna.

Det är detta som vi behöver ändra på!!!

Marie Ericsson och Mia Hanström

Fortsätt gärna debatten! Skriv till: Vi Mänskor, Linnégatan 21, 413 04 Göteborg.

episoder i Zenzeles uppväxt, men också mammans liv och frihetskampen mot kolonisatorerna.

Liksom många andra afrikanska författare vill Nozipo Maraire bidra till att fylla det hål som kolonialtiden lämnat efter sig i Afrikas kollektiva minne. Hon jämför med en patient som drabbats av minnesförlust p.g.a. en traumatisk händelse.

- Historieberättandet är det sätt på vilket man i Zimbabwe, liksom i stora delar av Afrika, håller liv i minnena och återtar sin historia. Det kan vara plågsamt att minnas och alla måste vi sälla bland våra minnen, men afrikaner måste vara extra noga med vad de utesluter, säger Nozipo Maraire.

Rotlös

Både Buchi Emechetas och Nozipos Maraires historier berättas utifrån ett uttalat kvinnligt perspektiv, men i Nozipos Maraires bok framställs det inte som speciellt problemfyllt att vara kvinna i Zimbabwe.

- Det är inte som i Indien att kvinnor är mindre värda, säger Nozipo Maraire. Det är bra för familjen

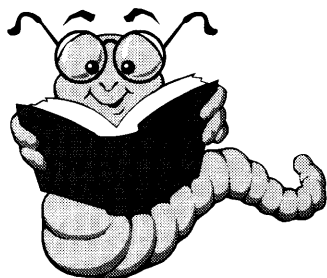
att satsa på döttrars utbildning eftersom deras lobola, brudpris, då ökar.

En annan bild av hur det är att vara flicka eller kvinna i Zimbabwe får man om man läser Tsitsi Dangarembgas bok *Rotlös*. Fjortonåriga Tambu får möjlighet att studera bara tack vare att hennes bror dör. I hennes omgivning är kvinnornas främsta uppgift att underlätta männens liv. Den klarsynta Tambu och hennes rebelliska kusin, som är rektorns dotter, slits mellan kraven från det traditionella shona-samhället och det friare moderna livet.

Boken är skriven i en lätt ironisk ton som gjorde den till min favorit bland dessa fyra böcker, som alla är läsvärda och kan rekommenderas till den som vill veta mer om Afrika.

**Elisabeth Göst, studerande
vid Färneboskolans filial i Göteborg ht-96**

Buchi Emecheta, *En kvinna en mor*, Bromberg 1986, *Destination Biafra*, Bromberg 1988. **Nozipo Maraire**, *Zenzele – ett brev till min dotter*, Rabén Prisma 1996. **Tsitsi Dangarembgas**, *Rotlös*, Trevi 1990.

OM BÖCKER

Sara Lidman, Lifsens rot Bonniers 1996

Nu är det högtidsstund för oss radiolyssnare. Sara Lidman läser sin egen roman Lifsens rot. Det knottrar sig i skinnet, inte en stavelse kan man missa i denna uppvisning. Och somligt som var svårt att begripa vid läsning blir så tydligt när Saras röst modulerar och nyanserar och gör halva meningar hela och självklara.

Vad man än skriver så måste man älska det, uttryckte hon vid något tillfälle. Och som läsare älskar man henne för att hon underkastar sig denna kärleksgärning. För den kommer väl inte alldeles av sig själv? Att åter få träffa Didrik Mårtensson och Anna-Stava är som ett mycket kärt återseende. Så man har saknat dem! Och åter tar vi del av livet och dess förutsättningar, av orättvisorna i samhället, av Norrlandet med dess karga skönhet, exploaterat av sörlänningarna, av de smarta kapitalisterna. Men hur kunde Rønnog, huvudpersonen, så småningom gift med Isak Mårten, Anna-Stavas och Didriks äldste son, förbli eller bli en sån "svår människa" när hon ändå vart omgiven av både kärlek och omtanke? Någon gång i början vågar hon ge efter och utlämna sig själv i tillit till en annan människa, men sedan sluter hon sig åter som en mussla som blir hård och hånande de andras svagheter. Hon för en rasande inre och yttre kamp mot "hotet" för renheten ... Och som läsare våndas man och hoppas: Låt dig bevekas, av Isak Mårten, av den blida Anna-Stava, låt de "goda dagarna" bli fler, minns hur du

sjöng jublande i kören ... Men den straffande guden är allomstädes närvarande och "hotet" från barndomen.

Snälla Sara, tänker jag, ge henne insikten att hon får glädja sig, unna henne lite lössläpphet ... Men jag förstår att diktaren Sara Lidman inte längre rår på sina romanpersoner, att de för sitt eget liv och att hon respekterar det.

Historien förtäljer att när Vilhelm Moberg skrev på sitt utvandrarepos sammanträffade han med chefredaktören på DN, Herbert Tingsten. Denne försökte att beveka Moberg att inte låta Kristina från Duvemåla dö, ... inte i detta avsnitt ... Det är väl ett underbart betyg för den goda bokens omistlighet i människors liv.

Det är mycket annat också i Sara Lidmans bok som tar andan ur en. Till exempel när den 13-åriga Amos far med timmerlasset nerför den isade rännen och hur man själv sitter där, håller i tømarna, håller emot, släpper och vet varken ut eller in och det gäller livet – och hur hästen, ja hur den hästen alltså klarar denna osannolika färd och hur man själv känner sig räddad och benådad.

Tack Sara Lidman för denna bok!

Erni Friholt

.....
**Katarina Frostenson och
Jean-Claude Arnault,
Vägen till öarna
Wahlström & Widstrand
1996**

Det finns flytande öar, öar som kommer till oss i bokens form. Det finns sådana som lämnar

verkligheten och blir något mer; inte bara en dröm. Man kan drömma med öppna ögon det vet ju alla. När jag hade läst den här boken hände något liknande. Boken är skriven så: i en dröm med öppna ögon, i kamera obscura.

Allt registreras, nyanser och tal, tystnadens tal. Man överraskas framför den djupa själens landskap, och skriver ner poesi och prosa, prosa i poesi. Upplever bilder som är lugnande och spännande på samma gång.

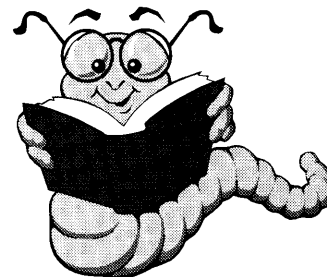
Bilder av naturen i Västmanland, Ängelsberg, Hallstahammar, Enköping i Mälardalen. (Nu vill jag åka dit, någon gång!) När jag upplever dikterna får jag associationer till Dostojevskij *Den milda*: "Lek inte med det som ligger djupt ...", Osip Mandelstam, *Samtal med Dante...* "Ingenting är starkare än marken ...", Thomas Thorilds prosapoem, *Svenska Parnassen...* Jag skulle så gärna vilja ligga på en äng ..."

Att rekommendera Vägen till öarna är alldeles för lite; man borde dessutom läsa de böcker i vilka skaparna har hittat stöd och kanske det första ordet. Att få kontakt med sådana naturens gåvor kan räcka till att man börja skriva en bra bok, vilket den här är.

Ordet var en vandrare, vi reste efter med det. / Reste till en plats i hjärtat av en trakt. En plats som blivit dikt, / som glesats ut i språk – en dikt som var en plats ...

Alltid när man befinner sig i naturen närmar man sig sitt inre jag och kan höra sin röst. Det är enormt viktigt, att kunna höra sin röst ...

Saida Malkoc-Trnka

Maria-Pia Boëthius, Några som inte älskar oss håller på att förändra vårt land Norstedts 1997

Läs den här boken med den vackra titeln från en bok av Stig Claesson! En uppiggande och otäck debattbok om politisk makt och medias förhållande till makten och pengarna.

Maria-Pia Boëthius skriver om att det pågår en globalisering mot ett stort och ansiktslöst imperium. Marknadskrafterna, som numera tycks lika svåra att påverka som naturkrafterna, hjälper till, och aldrig lär vi ha haft så stormrika människor i vårt land som nu.

Förhållandet till globaliseringen beror på samhällspositionen: "I uppifrånperspektivet beskrivs världen som en by. Underifrån framstår den som ett imperium."

Vilken roll har media i globaliseringen? Hjälper till, gör motstånd eller tittar på?

TV-dramatikern Dennis Potter kallade media för "ockupationsmakten" eller "ockupationsmaktens röst". Uttrycket drabbade Maria-Pia Boëthius under en period när hon funderade mycket över media och var besviken på en journalistkår som mer och mer förvandlats till marknadens slavar med maximal vinst som övergripande mål:

"Framtidens mediemarknad tycks kunna bli för 'ekonomiskt intressant' för att kunna rymma självtänkande journalister eller spela en allmännyttig roll i demokratin. Det är ett sätt att definiera 'ockupationsmakten'. Journalisterna körs ut och 'hantverkarna' tar deras plats."

I till exempel Italien har det vuxit fram mediakonglomerat som använder sig av media som politiskt påtryckningsmedel helt i egna syften. Maria-Pia Boëthius är livrädd att detta ska hända också i Sverige.

Visst behövs det kritiska oberoende röster som är obekväma och gör motstånd!

Lotta Wide

..... **Malin Lindroth, Skitunge Norstedts 1995**

"Skitunge består av 44 dikter som du kan HÖRA i en vanlig CD-spelare. 12 av dikterna är tolkade i interaktiv form där du kan SE, HÖRA och RÖRA dem i en dator med CD-ROM-läsare. En poetisk upplevelse med dikter, bilder, filmer och ljud, som bjuder på många överraskningar!"

Malin Lindroth vill inte förlora på vägen mot "läsare", tittare och folket som kan njuta av poesi. Hon vandrar genom långa, heta våta nätter i sin poesi. Skitunge är HON, dyster, uppfylld med ironi, rädsla i nattens ensamhet. Skitunge är också Askunge, eller metafor för den. Vill man definiera ny poesi kan man säga att det är en hel bok skriven utan ordet kärlek, eller ett liv i boken som inte känner kärlek, som ignorerar hennes närvaro i livet och skapande. Skrämmande!

Kom. / Kom hit då. / Riv trosorna av mej och låt dom singla ned / i en hög av svensk direktreklam.

Livet är illustrerat med underbara och förskräckliga bilder. Poesi kan man förverkliga med olika medel, snart kommer poesi att bli en levande installation precis i livet. Det är inte svårt att förstå Skitunge.

...En Skitunges vita BH-band / lyser sin väg genom staden / i natt / och luften är tung / av måne och kniv när hon bänder ett / "Å" / från Åhléns ...

Man behöver inte blir rädd för att citera till och med Skitunge - Askunge. Det är bra att lyssna, det är bra att röra, det är bra att lära känna den nya poesin och den nya författaren, och Malin Lindroth är den nya författaren på bästa och alla sätt.

Saida Malkoc-Trnka

.....

Halva världens litteratur, nr ¼ 1996

För en tid sedan fick jag kulturtidskriften Halva Världens Litteratur (HVL) i min hand, dubbelnumret ¼ 1996 med temat: Kärlek. HVL öppnar dörrar till fascinerande litteratur från många länder.

Det var mycket intressant att få ta del av bl.a. de två persiska poeterna Hafez och Shamlu; med en fin introduktion av Namdar Nasser, vilken även tillsammans med Anja Malmberg mycket vackert tolkade tre av Shamlus dikter. Jan Östergren hade tolkat några av Hafez dikter.

Den puertoricanske författaren Luis Rafael Sanchez' lilla bedårande novell om en ovanlig kväll i byhoran Gurdela Grifitos liv, i översättning av Kerstin Cardelús, var en njutbar läsupplevelse.

Författaren Sun Axelsson skriver om Pablo Neruda och tolkar lysande några av hans kärleksdikter.

Detta är bara ett litet axplock. Fyra nummer per år för 150 kronor. Köp, läs och njut!

Kerstin Moberg

TÄVLING

Med anledning av Vi Mänskors 50-årsjubileum, har vi denna gång gjort nedslag i det senaste halvseklats kvinnohistoria. Skicka in rätt lösning och du kan vinna en bok! Lycka till!

1. Det allra första numret av vår tidning hette *Vi kvinnor i demokratiskt världsförbund*. Vad heter det internationella kvinnoförbund som SKV anslöt sig till 1946?

- a) Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF)
- b) Soroptimisterna
- c) Kvinnornas Demokratiska Världförbund (KDV)

2. Det är ytterst sällsynt att Nobelpriset tilldelas en kvinna. Fjolårets Wislawa Szymborska var den åttonde kvinna som fick litteraturpriset sedan starten 1901. Vad hette poeten som fick priset 1966? Hon bodde i Sverige efter kriget, och hennes dikter handlade ofta om Förintelsen.

- a) Sigrid Undset
- b) Nelly Sachs
- c) Gabriela Mistral

3. *Det andra könet* översattes till svenska 1976 (originalutgåvan kom redan 1949). Boken fick stor betydelse för kvinnorörelsen. Vad hette författarinnan?

- a) Simone de Beauvoir
- b) Marilyn French
- c) Doris Lessing

4. 1950 samlade Svenska Kvinnors Vänsterförbunds medlemmar namnunderskrifter för den så kallade Stockholmsappellen. 300.000 män och kvinnor skrev på, men ofta möttes de som gick från hus till hus med listorna med ilska och utskällningar. Stockholmsappellen vände sig mot

- a) motbokens avskaffande
- b) fri abort
- c) atombomben

5. För femtio år sedan fick Sverige för första gången en kvinna i regeringen. Vad hette hon?

- a) Karin Kock
- b) Alva Myrdal
- c) Inga Torsson

6. Samma år som FNs internationella kvinnoår inleddes fick Sverige en ny abortlag, som ger kvinnan rätt att själv bestämma t.o.m. 18:e veckan. Året var

- a) 1985
- b) 1965
- c) 1975

7. En känd konstnär och rebell var under några år ordförande i SKVs Stockholmsdistrikt. Hon har bl.a. gjort utsmyckningen av Östermalms T-banestation. Vem var hon?

- a) Siri Derkert
- b) Berta Hansson
- c) Vera Nilsson

8. Redan 1947 berättade *Vi kvinnor* om fransmännens krig i Vietnam. 1950 redogjorde tidningen för franska kvinnors motstånd mot detta meningslösa krig. 1965 hade amerikanarna övertagit krigsföringen efter Frankrikes nederlag, och SKV startade insamlingen för kvinnor och barn i Vietnam. Den pågick i närmare 40 år. Som en röd tråd i tidningens och SKVs historia löper solidaritetsarbetet för kvinnor i tredje världen. Nu pågår sedan några år en insamling till ett kvinnohus för misshandlade och våldtagna kvinnor i

- a) Algeriet
- b) Honduras
- c) Bangladesh

9. *Vi Mänskor* skrev 1971 om rättegången mot en amerikansk kommunist och filosofilärare som riskerade dödsstraff, anklagad på falska grunder för att ha tagit del i ett fritagningsförsök i Soledadfängelset. Hon blev frikänd på alla punkter. Namnet är

- a) Angela Davis
- b) Toni Morrison
- c) Coretta King

10. På 70-talet uppfördes en pjäs av Suzanne Osten och Margareta Garpe på Stockholms stadsteater. Pjäsen handlade om Svenska Kvinnors Vänsterförbunds historia, och det tros vissa påståendet "Vi kan, vi vill, vi törs" har blivit ett bevingat ord. Vad hette pjäsen?

- a) Drömmen om Elin

TÄVLING

- b) En kvinnas kamp
c) Jösses, flickor!

11. Boken *Arbete, bröd, fred* som utkom 1996 är en lättläst och intressant skildring av Internationella Kvinnodagens historia. Författarinnan heter

- a) Inga-Lisa Sangregorio
b) Gunnel Atlestam
c) Agneta Stark

12. FNs kvinnokonferenser har sedan 1975 ägt rum i Mexico, Köpenhamn och Nairobi. *Vi Mänskor* redaktör berättade i tidningen om sitt deltagande i den fjärde kvinnokonferensen, som ägde rum i

- a) Calcutta
b) New York
c) Beijing

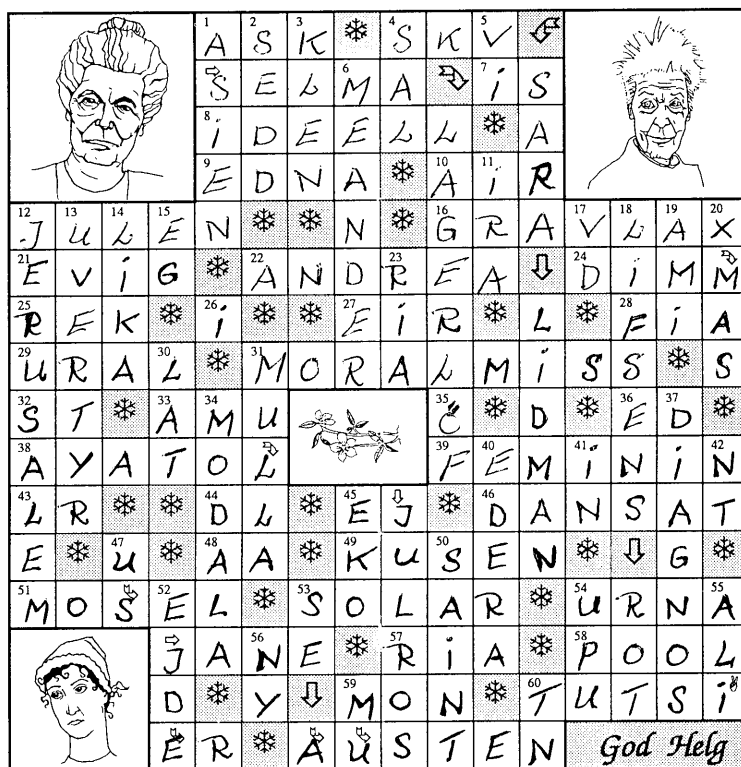
Tävlingskonstruktör Aase Bang

Skicka in lösningen till:

Vi Mänskor,
Linnégatan 21,
413 04 Göteborg
senast den 10 maj.

GRATTIS!

Ulla-Karin Karlsson, Göteborg, vann en prenumeration på *Vi Mänskor* för rätt lösning av korsordet i förra numret. Så här skulle det se ut:

KRYDDIG KYCKLINGGRYTA

En rätt med – för oss svenskar – lite "ovanliga" kryddor i matlagningen. Vi har oftast mest använt salt och någon pepparsort, men utlandsresor, och inte minst invandrarna, har gjort oss mer benägna att prova nyheter, då det gäller smaksättning av maten.

Grytan kan med fördel lagas en dag i förväg; då vinner den i smak och blir mustigare.

Till 4 portioner behöver du:

1 kyckling (ca 1 kg) eller motsvarande mängd kycklingdelar, om du inte vill ha besvär med att stycka kycklingen.
2 gula lökar
1-2 vitlöksklyftor
2 msk olja
1½ tsk ingefära
1½ msk koriander
2 tsk spiskummin
1 tsk chilipulver
2 krm kryddnejlikor
2 krm kanel
ca 2 msk curry
1½ tsk salt
2 krm svartpeppar
2-3 msk mango chutney (kan ev. uteslutas)
ca 2½ dl yoghurt

Tillredning:

1. Tina, stycka, skölj och torka kycklingen eller kycklingdelarna. Ev. kan du dra av skinnet.
2. Mät upp och blanda alla kryddorna.
3. Skala och hacka lök och vitlök.
4. Värm oljan i en gryta med ganska stor bottenyta. Fräs lök, vitlök och alla kryddor däri, tills löken börjar bli mjuk.
5. Lägg i kycklingbitarna, vänd dem i kryddblandningen, tillsätt mango chutney och rör ner yoghurten, lite i taget.
6. Koka under lock på svag värme ca 30-40 min. Skaka grytan då och då eller rör om försiktigt. SMAKA AV!

Servera genast eller låt grytan kallna snabbt och förvara i kylskåp. Vid serveringen av grytan kan du ev. garnera med chutney eller ananasbitar.

Raita

Eftersom det är en del "heta" kryddor i grytan, kan det vara gott med något tillbehör som svalkar. Därför serverar vi raita till.

Grovriv ½ färsk gurka, strö över ½ tsk salt och låt gurkan stå och safta sig ca 20 min. Häll i sil och låt rinna av väl. Blanda den med ca 2 dl yoghurt, håll upp i serveringsskål och strö ev. över hackad persilja och lite paprikapulver.

Grytan och raitan serveras med kokt ris. Vill du ha färg på riset tag i ca 1 tsk gurkmeja till 4 port. Riset blir gult, men gurkmejan ger ingen speciell smak. Gurkmeja ingår alltid i kryddblandningen curry och ger då den gula färgen. Du kan också lägga i en buljongtärning i vattnet som ger must åt riset.

Avokadomousse

Som dessert serverar vi avokadomousse. Avokadon kan användas på olika sätt, som entré, soppa eller som här, som dessert.

4 portioner:

2 mogna avokador
2 msk pressad citron
2 msk socker
1 dl vispgrädde
(2 msk punsch)

Vispa grädden. Dela avokadorna, tag bort kärnorna, gröp ur fruktköttet. Mosa i matberedare eller mixer, eller tryck det genom en nätsil. Blanda genast moset med citronsaften (viktigt! fruktköttet mörknar snabbt), socker och ev. punsch. Blanda med grädden. Häll upp i portionsglas el. dyl. Ställ kallt. En liten chokladplatta i varje portion eller riven choklad över är gott och ser trevligt ut.

Hoppas att detta inspirerar till en trevlig matlagningsstund i köket och likaså kring matbordet. SMAKLIG MÅLTID !

Gunnel Wide

Svenska Kvinnors Västerförbund

SKV är ett partipolitiskt obundet förbund som vill verka för

– fred i hela världen

– fullständig jämställdhet mellan kvinnor och män

– ett samhälle där alla barn kan känna trygghet och har lika värde

– att skydda vår egen tids miljö och framtidens

– solidaritet mellan folken och en värld fri från varje form av politiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt förtryck.

Föreningen har lokalavdelningar över hela landet. För ytterligare information kontakta expeditionen i Göteborg eller Stockholm.

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och Torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till Fredag 10.00-15.00

Medlemsavgiften är
150 kronor per år
Postgiro: 50 50 95-0
Insamlingskonto till internationella solidaritetsprojekt: 5 13 23-4

EVY ANDRÉN HAR LÄMNAT OSS

Hastigt och oväntat. Hon var en verkligt levande människa, för vilken ingenting var omöjligt. Hon hade den kampanda inom sig som vissa människor äger antingen de vill eller ej.

Redan i slutet av 40-talet blev hon medlem i Svenska Kvinnors Västerförbunds nybildade Göteborgs-avdelning. Fastän hon hade en stor barnaskara att uppfostra, blev hon snart styrelsemedlem och under en tid ordförande både i Göteborgs-avdelning och i Förbundet.

Hon fick många uppgifter och reste på uppdrag av SKV på kvinnokonferenser världen över. Hon var en uppskattad föredragshållare, och visade gärna diabolbilder från sina resor.

Som uppvuxen i Dalarna var på senare år SKV:s stuga i Gesunda hennes skötebarn. Dit reste hon gärna och rekommenderade andra denna oas i verkligheten.

På arbetsplatsen Gumperts bokhandel, blev hon en kraft i fackföreningen, och på fritidsgården Nordgården kämpade hon tappert mot nedläggningen av densamma.

Senare tid har hon ägnat stor kraft åt Pensionärer för Fred. På Allégården har hon deltagit och medverkat i kurser och resor. Hon var också drivande i Fredsam, föreningen för Fredsorganisationer i Göteborg.

Att vara pensionär hindrade henne inte att delta i alla frågor och hon protesterade mot orättvisor hela livet. Hon levde med ett trotsigt sinne in i det sista.

Zaida Hagman

Hej flickor, hälsade hon alltid glatt när hon kom till mötena. Somliga av "flickorna" var 70 och mera, men för Evy förblev vi ett gäng unga tjejer som förväntansfulla och nyfikna tittade på morgondagen. Ty sådan var hon själv. Ung, pigg och nyfiken. Dessutom en brinnande ande, en världsförbättrare, aldrig idélös, aldrig mållös.

Nu finns hon inte mer och det går inte att fatta.

Fredsrorelsen har förlorat en av sina mest outtröttliga kämpar. Kvinnorörelsen en som aldrig tvekade med svaret på frågan: kan vi, vill vi, törs vi?

Erni Friholt

Du som vill skicka en sista hälsning till Evy Andrén minne, sätter in en slant på SKV:s insamlingskonto 5 13 23 - 4, märk det Honduras. SKV:s projekt med kvinnohus i Honduras, låg Evy varmt om hjärtat.

FISTULASJUKHUSET DRIVS VIDARE

Sedan flera år stöder SKV, genom *Stiftelsen Fistulasjukhuset*, kvinnor med svåra förlossnings-skador i Etiopien. I sitt senaste brev skriver doktor Catherine Hamlin bl.a.:

"Vi har de senaste åren fått se många fler tragiska offer för denna fruktade förlossnings-komplikation – hindrad födsel – och dess konsekvenser. Varje dag kommer tre till fyra, ja upp till tio kvinnor och söker hjälp. Det skär i hjärtat att behöva avvisa många därför att vi inte har någon ledig säng till förfogande, att få dem att förstå våra problem med överbeläggning. Några kan vi hysa in i våra vänthärbärgen och även om de måste ligga två i samma säng är de tacksamma att de blivit mottagna. Det är säkert svårt för människor i välbärgade länder att föreställa sig tacksamhet för en sådan situation: två inkontinenta kvinnor, i regel helt okända för varandra, sovande i samma säng!"

I sitt brev beskriver hon också förbättringar som kunnat göras, t.ex. har de kunnat borra en djup brunn med flera månaders hårda ansträngningar och har nu äntligen riklig tillgång till vatten. Dr Hamlin avslutar sitt brev med ett "Tack till alla från djupet av mitt hjärta för era insatser för detta sjukhus. Gud välsigne er!"

Dr Hamlin, som för något år sedan förlorade sin make och arbetspartner, arbetar oförtröttligt vidare. I augusti kommer hon till Sverige. I Göteborg planerar vi ett offentligt möte, tillsammans med Karin Sandberg, som tillsammans med sin skola, Munkebacksgymnasiet, har samlat in stora summor till Fistulasjukhuset.

Erni Friholt

EN VÄDJAN

Äntligen har vi fått reda på att hon lever. Sedan fem och ett halvt år i fängelse, utan anklagelser, utan rättegång, utan dom. En av våra systrar i Afrika. Ännu kan vi inte yppa hennes namn, av hänsyn till henne själv och av hänsyn till hennes familj. Men vi har lovat henne hjälp. 500 kronor i månaden ska vi skicka till hennes familj så länge det behövs.

Kan någon av våra läsare tänka sig att bli "fadder" till vår afrikanska syster med någon hundring i månaden? Skicka i så fall beloppet till konto 51323 - 4 och skriv "Vår afrikanska syster" på talongen.

TACK!

ETT UPPROP FRÅN BELGRAD

Belgrads kvinnor har varit ute på gatorna alltifrån första dagen av studenternas och medborgarnas demonstrationer. De är ute med visselpipor, kastruller, sopkvastar och många andra karnevals-attiraljer som för ljud som drar uppmärksamheten till stölden av valresultatet i Serbien, 17 november 1996. De är ute med sina barn och påminner om att kvinnornas fredliga demonstrationer var de första i Serbien och att de aldrig upphörde med dem under de gångna 6 åren (Kvinnor i Svart). En kvinna som leder ett litet men mycket enhetligt parti inom oppositionskoalitionen *Tillsammans*, Vesna Pesic, är det så kallade "oppositionens samvete", i dag liksom under alla år tidigare. Hennes parti var hela tiden för fred, mot nationalismen och mot patriarkalisk chauvinism (egenintresse). Äldre kvinnor som inte kan gå eller springa mot polisen visslar och vinkar från sina fönster och balkonger, och de viftar med flaggor, lakan med mera. Den 82 år gamla Madame Olga är demonstrationernas maskot. Ofta ropar man under hennes balkong: "Vi vill ha Madame Olga som borgmästare i Belgrad!" Kvinnor går, visslar och springer varje dag i Belgrad i förhoppning om att den största "minoriteten" i världen äntligen ska bli en "synlig majoritet" med förnuft, handlingskraft och fredlighet, här och överallt i världen. Världens kvinnor, kom och anslut er till oss! Ta med era visselpipor, era spädbarn, era kastruller till den mest högljudda, fredliga revolutionen som finns!

Belgrad den 13 januari 1997

Jasmina Tesanovic

Jasmina Tesanovic är författare, skribent och sedan 1994 bokförläggare, tillsammans med två andra kvinnor. Se Vi Mänskor nr 2/96.

E.F.

KÄRA VÄNNER

Insamlingarna till Nicaragua och Honduras har gått över förväntan. Fram till första november har det flutit in ca 10.000 kr till Nicaragua och ca 30.000 kr till Honduras. Det är pengar som verkligen behövdes. Nu har vi skickat allt som vi lovade till Nicaragua och andra etappen till Honduras. Vi har startat med tredje etappen till Honduras, som vi tror blir den sista. Vi hoppas att de får hjälp från sin regering snart.

Än en gång, hjärtligt tack.

Zaida

Vi Mänskor fyller 50 år!

*Låt oss överleva i 50 år till -
prenumerera!*

MÖT VÅRA GRANNAR!

Med anledning av Vi Mänskors 50-årsjubileum
inbjuder vi till ett internationellt seminarium

Kvinnorna runt Östersjön

– Fredens Hav II

24-25 maj 1997

Café Marx, Stockholm

Entréavgift: 150 kr

Närmare upplysningar från Zaida, 031-14 40 28

STIPENDIER FRÅN AUGUSTA TONNINGS FOND

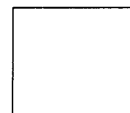
Kerstin Sandgren, Malmö, för studieresa till
Kavalla, 1.500:-. Maria Sandgren Loa, Stockholm,
för resa till Färöarna, 2.500:-. Siv Wass, Stock-
holm, för en rekreativ vecka i Dalarna, 2.000:-.
Lill Nilsson, Karlstad, för att fotografera i Bos-
nien, 4.000:-. Till SKVs förbundsstyrelse, för
resor inom KDV, 3.500:-.

Du kan hyra Gesundastugan i Dalarna.

Kontakta SKV:s expedition tel 031-14 40 28.

Hyran är 1.250 kronor/vecka för SKV-medlemmar,
1.500 för övriga.

- JA – jag vill gärna prenumerera på Vi Mänskor – pg 90 24 - 1
☐	Helår 4 nr	140 kr
☐	Gåvoprenumeration	140 kr
☐	Stödprenumeration	200 kr
☐	Jag vill veta mer om Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)	
☐	Jag vill bli medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)	
☐	Arbete, Bröd, Fred	40 kr exkl porto

Räkning till:

Gåva till:

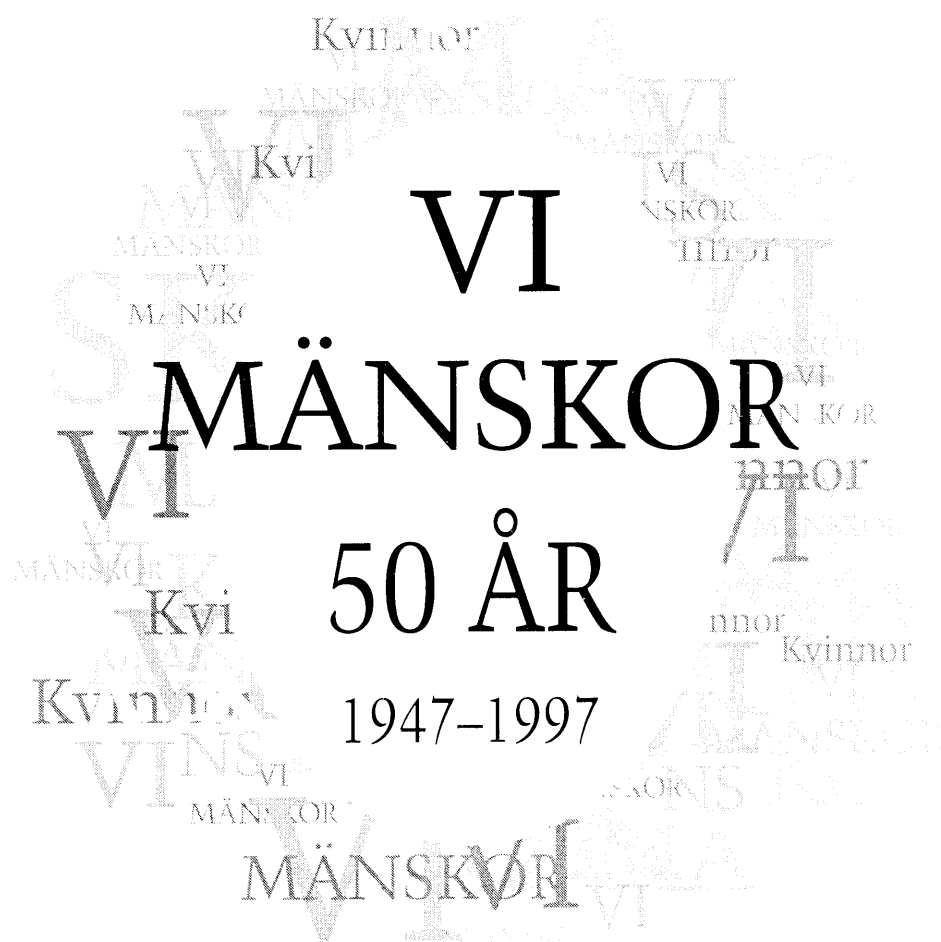
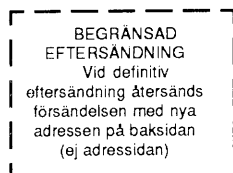
Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Telefon.....

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

I nästa nummer: mat

Här hittar du Vi Mänskor:

Göteborg: Alternativ Handel, Aniara, Frölunda Kulturhus, Haga Bokcafé, Pressbutiken, Pusterviksteatern, Röda rummet. **Gävle:** Alternativboden Lyktan. **Jönköping:** Bokcaféet i Jönköping. **Kalmar:** Bokcafé Arbetarkultur. **Karlstad:** Bokcafé. **Lund:** Tidskriftsbutiken. **Stockholm:** Kvinnobokhandeln Medusa. **Södertälje:** Mediett. **Uppsala:** Röda Rummet, Uppsala Bokcafé, Wahlbergs Tidningar och Tobaks AB.

Vi Mänskor